SPISY ADOLFA HEYDUKA

XX.

POD VÍTKOVÝM KAMENEM

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

XX.

POD VÍTKOVÝM KAMENEM.

TŘETÍ, NOVĚ UPRAVENÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE 1918,
NAKLADATELSTVÍ J. OTTO.

ADOLF HEYDUK:

POD VÍTKOVÝM KAMENEM.

KRESBA ZE ŠUMAVY.

TŘETÍ, NOVĚ UPRAVENÉ VYDANÍ.

V PRAZE 1918.
NAKLADATELSTVÍ J. OTTO.

Tiskem »UNIE« v Praze.

DRAHÉMU PŘÍTELI,

FERDINANDU ČENSKÉMU,

C. K. SETNÍKU A PROFESSORU ŘEČI A LITERATURY ČESKÉ NA VOJENSKÉ AKADEMII V NOVÉM MĚSTĚ ZA VÍDNÍ

UPŘÍMNÝ DRUH

A. H.

POD VÍTKOVÝM KAMENEM.

I.

Zima kvapí, večery se dlouží.
chcete k potěšení jakous zvěst?
Nuže z myšlenek, jež k světlu touží,
prostou kytici vám hodlám splést;
kéž svou vúní zléčí chvíle trudu,
kdo ví, jak vám dlouho zpívat budu. —

* * *

Bylo prostřed půvabného léta,
déšť a bouře ochladily zemi,
jižních větrů poletavá četa
ovála ji hbitě perutěmi,
družných špačků houpnost přeletavá
z luhu na luh vesele se nesla
a mně vzpomínkami zkvetlá hlava
tiše na tabule oken klesla,
jimiž modré prokvétaly stíny
plny krásných, vlnících se vnad —
obrysy to byly Šumaviny —

a jak chorý v kyprý touží sad,
aby okřál, aspoň na čas pouze,
tak i mně se dělo v náhlé touze,
a má ústa na skle zachvěla se:
musím k tobě, český ráji, zase!
Chystal jsem se, když tu z nenadání
od strýce mne došel zvací list:
„Vydej se k nám dříve, nežli v stráni
jeseň počne bílé nitě příst,
a než mlhy ve příšerném davu
zahájí své noční schůzky zase;
teď, když slunce klidněj' usmívá se,
nejlepší je doba na Šumavu.
Chceš-li tedy okřát bez vrtochů,
neotálej dlouho, starý hochu,
přijeď brzy, pokud čas je krásný
a kraj milou pohodou se jásá,
sic jak boučí dolů listí střásá,
starý Boubín v plášť se halí řásný
a Třístolec v kukli hlavu skrývá,
tu se Šumava již neusmívá.

Přijeď tedy, neber s sebou mnoho,
dost mám všeho ještě pro jednoho
nebo pro dva, vždyť i mladou ženu
z fary do hospody nevyženu,
rád bych poznal, jak jí oči planou,
rád bych v čelo líbal ten tvůj skvost,
zkrátka, nuť ji s sebou. Teď však dost,
musím na mši svatou. Na shledanou!" —

Strýc byl duše veselá a čilá,
nechať v sklonku šedesáti let,
duše jeho věčnou svěžest pila,
hlavou šedivěl, leč srdcem kvet',
a ta mysl jeho milá, tklivá —
však už také v Pánu odpočívá.

Přijeli jsme. Horském na úpatí
nově obílená fara stála,
bujným vínem, na opěrách z latí,
do kraje se její okna smála,
kolem dvorce zídku měla novou
a sto krokův asi opodále
kostelík stál s věží cibulovou,
zasvěcený Matce Boží k chvále.

Strýc stál u vrat, vyhlížel nás cestou,
přivíjel nás na buclaté tělo
a pod černou sametovou vestou
víc jak jindy srdce mu se chvělo,
ba i čepičku vzal s bílých skrání
v důkaz vzácnějšího uvítání.

„To je pěkné, že jste přišli oba,"
usmíval se, „hněval jsem se již,
že mě mine kýžená ta doba
a že letos jinam zamíříš!
Věř mně, záhy zotavíš se tady,
každým rokem u nás více krásy;
ačtě při pohledu na ty vnady

také žalost naplní tvé řasy,
že ta půda, díl našeho věna,
českému je lidu odcizena.
Jsem tu ztracen sice tomu ruchu,
který nyní, jak jsem ondy zřel,
v rodných krajích křídla rozestřel;
shlédl jsem ten svěží zápas duchů,
slyšel mluvu netušených krás
novou písní z hradu znít i z chatky,
odtud však, kde žil jsem taký čas,
věř mi, — nevrátím se, nechci zpátky;
třeba tu jen hrstka Čechů žilo,
je zde přece víc, než jinde milo,
a kde srdce naše klidněj' bije.
dozniž také žití melodie!
Hleď, já vžil se do těch kyprých strání
polou z lásky, polou z povolání;
horský lid, ten přec mi více věří
nežli oněm, v šumavském již kraji
tajně, zákeřně se potloukají
a svým žvástem tiché mysli peří;
tomu lidu bez strachu a zášti
odkrývám ty vlky v ovčím plášti
a když vím, že uvěřili kolem,
nad jiné se cítím apoštolem.

Ó jak krásné všude, v luhu, v lese,
jenom počkej, až je uvidíš,
z těch lze vážit zpěvů plnou říš;
nechať letem sokolím se nese

vzhůru k slunci pěvců jarý sbor,
nevyzpívá krásu našich hor;
ženu svou však zanecháš mi tady,
u mne o ni netřeba se bát,
my jen z dáli chceme zřít ty vnady,
jimiž ty se šťasten budeš brát.
V kraji vašem chodí se to snáze,
zde nám slézati jest skalní hráze,
chodit přes poušť, jíž se štítí ptáci,
přes zkácené buky dávných roků,
přes houšť, jež se z jejich tyčí boků,
přes pařezy, jež se náhle zkácí,
dotkne-li se noha jich, jen maně,
přes omšelé rozvalené hráně,
hadí kleč a rudá třasaviska,
schůdná pouze poleny neb kládou —
nebo přes proud lézt — ne, zcela zblízka,
není les náš pro tvou ženu mladou!
Lépe ovšem na nivách je dlíti,
mláz kde ptačím ozývá se zpěvem,
a kde srnka, výše řídkým zjevem,
hvězdnatými zraky houštím svítí:
krásněť tam, vždyť pod teplou když rosou
bujná tráva outlá stébla prohla,
jako po koberci nohou bosou
nebes královna by chodit mohla . . .
Nu, vždyť všecko shlídneme, co chcete,
jenom až mi trochu okřejete.“

———

II.

Okřáli jsme; sem tam přišli hosté,
statná chasa horských Nimrodů,
hlásivších se k svému národu
celou duší, jak jen v horách roste,
a já záhy s nimi pobratřen,
se strýcovou vzácnou Lebedovkou,
v lesích, luzích napořád co den
bezstarostně bloudil za polovkou,
ne, bych srnům život krušil mladý
nebo ptákům, s nimiž zpěv mě víže,
spíš, abych je před ouklady chránil —
měl jsem náboj pouze na ostříže.

Jednou, dřív než zora na úsvitě
kraj zlatými políbila ústy,
z fary ztratil jsem se okamžitě
a již lesa jedlovými zrůsty
po mechu a vřesu volně kráčím
a zas po úpatí hor se stáčím
klidně tak, že váznul téměř krok,

za mnou strýcův ohař, družný Brok,
jehož oči jak dva uhly žhavé
nořily se cestou v houští tmavé.

Stromy kolem hrdě hlavy zvedly,
velebnějším byl vždy krásy chrám,
zrak můj bloudil hned po štíhlém jedli,
hned se nesl k černým olšinám,
podále jež v lesa vlhčím klíně
družně řadily se na slatině,
hned k pestrému kmeni starce buků,
nad bouči jenž svalnatou vztáh' ruku,
aby v bouři netušené zlosti
o své snítky bylo bez starosti;
hned na kmeny zřel jsem osykové,
jejichž chabé listy barvy dvojí
kmitaly se v stálém nepokoji,
jako shluknuvší se motýlové,
křídel zelených a stříbrovitých,
po větvicích dechem času zrytých. —
Teplý den, v šat oděn zlatotkaný,
po větvích se snášel níž a níž,
probíhaje vůkol na vše strany
vil šumavských tajuplnou skrýš,
nad kterou dnů letních v slunné kráse,
obloha jak lazur jevila se.

Všude mír. Jak panny sosny stály;
pod nohou jen těžkým kročejem
mechy z hloubky dýchati se zdály,

provázeny zpěvným ručejem,
jenž se v perlách skalám z ňader proudil
a nedbale cestou dále bloudil.
Pozíral jsem v perlové ty slapy,
když tu náhle v chůzi stanul pes,
napjal uši, stáhnul přední tlapy
a zrak bystrý k vrchu jedle vznes',
která v šíř své rozkládajíc klesty,
chýlila je téměř na kořeny
menších stromů podél naší cesty.
Hledím na kmen mocně rozestřený,
po čem asi ohař hlavu zdvih'
a co větřil, když tu v haluzích,
polou zakryt vrcholkovou šeří
krásný sokol tříbil křídel peří
a pak klidně, jak by strachu prost,
zíral v lesů kyprý letorost.

Ruka se mi třásla, když jsem k líci
k první ráně kladl brokovnici,
jíž jsem hodlal v jiskření a dýmu
zhasit život ptáku pobratimu;
váhal jsem, zas pušku zdvihl mžikem: —
sokolem je, ale loupežníkem,
nepadne-li teď, pak jeho zob
na sta pěvců v živý pohřbí hrob,
nuže padni! . . . Dřív však než jsem spustil,
sokol v klektu z úkrytu se zveď
a mohutnou perutí svou šustil,
aby klidně mimo dostřel seď'.

Zavrčel pes, jak by vyčítavě:
zkaženo, vše promeškal jsi právě!
když však jsem mu rukou polichotil,
sklonil hlavu, za mnou dál se bral
a jen sem tam vrčením si notil,
když se hustou kapradinou dral,
mrzut asi, že jsem dravce šetřil,
až jako by znova něco větřil,
bystrou střelou skočil mezi drva
a jak zkameněn stál jako zprva.

Tentýž sokol byl, však marná píle,
dřív než pušku sňal jsem se svých plec',
opět mimo dostřel hledal cíle
obezřelý orlův bratrovec,
a já se zbraní zas pohotovu
bedliv vyhlížím skrýš sokolovu.
Leč zas marně; zatemnělou snětí
zrak můj pohněvaný za ním letí,
až pojednou, pušku v ruce nesa,
octnul jsem se na pokraji lesa,
jenž vytísněn u výš vlhkým dolem
vroubil lada bujností svých vnad,
a na horském svahu chýši s polem,
na jejížto šindelovou střechu,
lidem v ní i sobě pro potěchu,
osamělý javor hlavu klaď'.

Jaký tichý údol v prostřed strání
snivá samota si vyvolila,

ve tvůrčím by tady zadumání
lidskou prací nerušena byla,
ale marně, již na dálném luhu
lačen chleba člověk nohou stanul,
do kvítí znoj jeho čela skanul,
a les prchal nevlídnému druhu,
sám by plenĕn nebyl v době příští . . .
na táhlém jsem stanul rašelništi,
na němž olše jen a stará sosna
vévodila skupině svých dětí,
a ptač malá zpívala jim do sna
truchlou píseň ze zakrslých snětí.

Příšerně, sem tamo, po slatině
kleč své hadí tělo vlekla líně.
Nízká kapraď s peřestnatým křikem
střídala se s bujným rašeliníkem,
v močálech však, kde se bahno rudé
pokrývalo splesnivělou plstí,
skřípina a rokyt rostly všude
nebo šáchor tyčil křehké trstí. —
Od močálu trochu výše k lesu
vrbovka již rudla v hustém vřesu,
brusnice pak s klikvou dřevné svaly
jako babky ruce, zvon když volá,
růžencem svých plodů opínaly,
stále výše spěchajíce z dola.

Lad těch ňadry skrovné nesl pěny
černý potok, klouček umouněný,

skrývaje se z pola v olší nízkém
k Vltavě si běžel třasaviskem,
přes něj pak, kde tůň si vodu střádá,
s břehu na břeh položena kláda,
k níž na sloupce přibito kus latě.
Po té lávce stezka vedla k chatě,
jež, kde nejvíc rudla bahní pěna,
korou buků byla vyložena.

Usedl jsem skalním na balvanu,
zrak můj blažen hned, hned ustrašen,
hleděl v tu a zase v onu stranu;
byltě ten údol jako trudný sen.
Poblíž lesa, slatin opodálí,
z prken sbité malé budky stály,
zacloněny bukovými stíny,
pro dělníky za nehody času,
při rýpu již černé rašeliny
zapadali v mlakách často k pasu;
podál milíř, kde ji v pevné uhlí
změňovala krušná práce noční,
při níž prsa vadla, ruce tuhly,
a vždy více haslo světlo oční,
jen by ústa měla, čeho třeba:
panská šampaňské a chudá chleba.

Bože, Bože, nestačilť už les,
nechať rosť a bujel drahné věky,
aby přines' oba dva ty léky,
jichž porůzní lidé touží dnes?

Musila již mozolitá ruka
prorýti se v prsí země matky,
by sytila ukrytými statky
panský chtíč a žebrákova muka?
Není dost, že kadeř její tmavou
postřihla jí doba vichrů vřavou
a že vloudil se jí do útrob
tvorstva pán, ne, bídný jeho rob? . . .

Tak jsem horlil v mysli rozechvění
na tu bídu, jíž snad léku není;
věděltť jsem, že ti, jež hnala nouze
k oněm horám, byli Češi pouze,
ač jich oči moje nespatřily;
svátek byl, snad v kostele kdes byli.

Zastesk' jsem si, oko k chatě vzplálo,
srdce rychlej počalo mi bíti,
a mé duši blouznivé se zdálo,
že se okno její blahem nítí,
že se bílá stěna štěstím blýská
a co vnitř, že směje se a výská.
V dumání mé, jako slunce v setí,
by klas polou skrytý přišel v jev,
od chatrče zvučným křídlem letí
prostý duši lahodící zpěv,
netušený, plný něžných darů,
jejž jsem kdys, svou touhu v Tatry nesa,
zníti slyšel u Štrbského plesa
chlapcem provázený na fujaru;

nyní zase mile vstříc mi zvučel
zvonkovitým svěžím dívčím hlasem,
a mně bylo, jak bych květem pučel
v prostřed máje oblit slunce jasem:

Bože můj, Bože můj
na této dolině
nikdo se mě neptá;
Dušičko, jak ti je?

Ach není tak, není,
jako mi počalo,
když mi ze tří oken
slunko svítívalo.

Z jednoho matička,
z druhého tatíček,
a z toho třetího
švarný šuhajíček!

Zazpívej, slavíčku,
v zelené dubině,
co mi Bůh usoudil,
věru mě nemine!

Ó jak srdce bušilo, krev vřela,
a jak divně rostla duše touha!
Co zde chce ta píseň osiřelá?
není to snad pohádka jen pouhá?
Kdo jsou ti, již tamo bydlí v domku?

kde as dřív, čím ondy asi byli?
odkud sem to kvítí přesadili?
tážu se sám sebe a již s chlumku
přes slatinu, přes lávku i kůru
rychle k chýši pospíchal jsem vzhůru.
za mnou pes se v rudém brodil kale
a když blíž jsme přišli v chvíli malé,
zavyl pes a sokol, prchlý zprva,
vznes' se výše z temných snětí drva,
nesen křídlem přes borková mlaka
přímo k chýši v náruč — dívky? ženy?
jistě sokol ten je ochočený!
I byl rád jsem, že jsem nestih' ptáka.

———

III.

Vešel jsem. Už na prahu mě vítal
v prostém hajných šatě statný kmet,
pod čelem zrak pozorný mu svítal,
vlas dřív havraní mu bíle kvet';
zelenavou obrubou byl zdoben,
jednoduchý myslivecký šat
z přišedlého sukna prostě zroben,
neširokou patkou přepjat v zad;
klobouk z temně zelenavé plsti
s tetřívkovým pérem držel v hrsti,
boty pak, v nichž sivé spodky dány,
hojně byly hřeby okovány.

Pes můj vrčel — lačen snad své zvěře —
že z nás nikdo slova nezaslech';
stále skákal na síňkové dvéře,
a když domlouváním zmlk' a leh',
pod záminkou, jak bych žízní strádal,
o číš pramenné jsem starce žádal.

„Vítejte nám! Ano, vodu máme,
jako křišťál je, též skývu chleba,
vůbec všeho, čeho cestou třeba,
ač na výběr mnoho nepodáme;
chvilku krátkou strpení jen mějte,
nežli děvče se džbánem se vrátí,
vyvíráť nám tamo, pozírejte,
čiré víno lesa na úpatí.
Věru, věru řídká náhoda je,
že též někdo z městských hostí vkročí
do samoty šumavského kraje,
k nám, kde druh slz pramen stírá s očí
a druh jiný ustavičně zpívá,
ale tak to vůbec v světě bývá,
a je dobře, sic by v krátkém čase
všecka země v niveč rozpadla se
a jak voda v bahnisku den ke dni
stál by život ustavičně všední.
Avšak, prosím, pojďte dále přece,
nemám stolic tady na předsíni —“
A již zbraň mi pozorně bral s plece.
Octli jsme se v jizbě. „Tak, a nyní,“
pravil znova, „chcete-li co, rcete,
poskromnu, leč z lásky dostanete!
Hano, viď?“ A v netušené kráse
mladá dívka v koutku zjevila se,
již, ač dívčí zpěv jsem v mysli choval,
dříve nezřel jsem ni pozoroval.
Zahléd' jsem se do té krasavice,
zrak můj, patře na ni, divem žas':

jabloňovým květem kvetlo líce,
zlatou bystřinou se proudil vlas,
blankytem se modré oko smálo
oslňujíc dlouhou, lesklou řasu;
vílou se mi ono děvče zdálo:
v hlavě hořel mák vyrvaný z klasů
shýbavší se k úbělové šíji,
jako rudý motýl na liliji;
malá ústa, plna něhy vroucí,
zjevovala zoubků řadu zdobnou,
jak by v ňadru rudých poupat skvoucí
zázrak v perly změnil rosu drobnou.
Šat byl ladný: modrou šněrovačku
přizdobila řada žlutých kvítků,
pěkná stuha od skobičky k háčku
přetvořena byla v hustou síťku
a jen v hůře, košilka kde vsuta,
v širší oka byla rozepnuta.
Bílá sukně s růžovými pruhy
v závist přiměla by městskou dcerku,
a hedvábný šátek jako z duhy
vkusně přetvořen byl za zástěrku;
na punčoškách jako úbělových
střevíčků dvé svítilo se nových
ze zlatité korduanské kůže
a jich v prostřed stužek černá růže.

Na rameni švarné krasavice
seděl sokol otupených spárů,
dlouhých křídel, každá zřítelnice

leskla se mu jako uhel v žáru;
šedý v zadu, napřed pruhovaný,
opatrně perutí svou šuměl,
vrtě sličnou hlavou na vše strany
jako malý psík se lísat uměl,
hned pohrával upleteným vlasem,
hned kol krku uvázanou stuhou,
byl jen soudruhem, ne lovu sluhou,
pracně ochočený dlouhým časem.
Děkovala, když jsem se jí kořil,
avšak aniž dále o nás dbala,
zase s milánem se cukrovala,
až stařeček znova zahovořil:
„Slyšíš, Hano, nech té hříčky svojí,
zmoudři přec, radš zdvojnásobiž spěch,
pro vodu skoč, jež se perlí v zdroji,
jak tvé písně druhdy na ústech,
prostři ubrousek, pak přines chleba,
čerstvé máslo dej a slánku k tomu,
sýra též, nu čeho k hodům třeba
v osamělém hlídačově domu, —
a vy, pane, račte chutě bráti,
čeho lze nám v rašelišti dáti.“

Rád jsem přijal; stulen v síňky tíseň
chtěl jsem za hovoru zvědět přec,
kterak slétla sem ta malá píseň,
opustivši Tater horskou klec,
kam mé srdce, jako skřivan v setí
posud rádo pro svěžest si letí. —

Sokol dívce kroužil povždy v blízku —
díval jsem se oknem — pak se zved'
a na jedli prostřed v třasavisku
opět na své staré místo sed',
aby marně vždy se nepolekal
a měl pokoj od psa, jenž naň štěkal,
jak by věděl, že ti hosté cizí
do večera vytratí se stráním,
a že, jen až pes a puška zmizí,
zpět se vrátí dívčím zavoláním.

Stůl byl upraven, my hovořili,
až jsem starce dychtiv požádal,
aby věnoval mi skrovnou chvíli
a popěvku původ znát mi dal:
on však vrtěl hlavou: „Snad až venku,
nerad o tom mluvím ve přístěnku,
kde mé děvče jako srna skáče,
také při tom staré srdce pláče;
ve přírodě lépe mi to svědčí,
a když tu a tam se zadívám,
všecko živě před očima mám;
srdce mé je venku stokrát větší,
může tedy stokrát nésti snáze
vše, co chcete zvědět, milý pane;
dnes však, dnes? nu jestli se to stane,
budiž bez dívky tam u té hráze,
stranou chýše, v stínu starých buků,
na nichž písmena jsou vyřezána,
kde dlím nejradš večerem i z rána

při linduščí písně hebkém zvuku,
tam jsem zrobil lavičku kdys z drnu, —
pojďte, snad tam zvěst svou v slova shrnu."

Usedli jsme. Jako ruka v struny,
zasáh' vánek buku do koruny,
v bujnou snět však tiše hlavu schoval,
aby zaslech', co kmet vypravoval.

IV.

Bylo v onom přepodivném čase,
když při různých svárů hodokvase
zrodila se svoboda — blesk v oku —
která chřadne nyní třicet roků,
churava jsouc sotvy vydobyta;
bůh ví proč, snad vznešení že nechtí,
housenka to, posud v kukli skryta,
náš čas v motýle jí neušlechtí,
ale tenkrát rázně, neustále,
jedni za ni bili se, však druzí
bránili, by nezaběhla dále —
byla doba nadšení a hrůzy.

Stál jsem v řadách generála Šlika,
když hrdinství jeho skrovných čet,
zbitých zradou chlapa zákeřníka.
na Branisku obdivoval svět,
až konečně naplněný těly
strašný průsmyk ten jsme opouštěli.
Však to nebyl Maďar, jenž nás zbil,

ze Zvolenska Slováci to byli,
za něž Guyon děla postavil,
aby životy své nastavili.

Prohráli jsme, ale při ústupu
mnohé boje s Maďary jsme svedli,
zle jež hnětly Guyonovu tlupu,
za to naše hlavy výš se zvedly,
já však, lehce raněn, šel jsem s tíží,
až konečně vůdce za povelu
byl jsem vřaděn ústupníkům k čelu,
k vozům naplněným hojnou spíží.
Chůze byla krutá, sněhu plny
byly horské proluky a cesty,
a my jako roztříštěné vlny
dále spěli polem, lesní klestí,
od Prešova dolů ke Košici,
v zmrzlých rukou zbraň a jíní v líci.
Chumelice, vichor rozkacený
víc než Klapka potíraly pluky,
za námi pak děti, dívky, ženy,
s bouří pomísivše žalné zvuky,
pobíhaly vedle vozatajů
v kletbě, v pláči do klidnějších krajů.
Viděl jsem, jak v zbytky houně šedé
halily své tváře, hladem bledé,
na škorních a čižmách sníh a led;
z lidí těch tak mnohý v cestě sed',
aby se už nikdy neprobudil.
Pohled na ně zle mi srdce trudil,

nechať jsem byl voják; protož s pílí
pomáhal jsem chudákům v zlé chvíli.

Přes zamrzlý Hernad jasné noci,
pracně tuze, k Rožnovu jsme tíhli,
bychom z nešťastného toho boje,
v němž se povstalci jak vosy líhli,
spojili se s hlavní silou voje,
který velikánským živým klínem
vzdorně uhostil se před Budínem.
Vedle vozů srdnatě jsem kráčel,
hněviv v duši, strmácený tělem;
souvoz zvolna k mělčinám se stáčel,
převozce kde chata s černým čelem
polou zžehlá pozírala s břehu
na nevlídnou spoustu třpytných sněhů;
a když jsem šel nízkých vrátek kolem,
viděl jsem, jak na nich přibit visí
Slovák bez haleny, starý, lysý,
s rudou ranou na temeně holém.
Postih' jsem, že dílo bylo zběře,
která tušíc ve Slovácích zrádce
střílela je, nebo na oprátce
věšívala na jich vlastní dveře.
Zhrozil jsem se, krutějším však bylo,
když mé oko vnitř se ponořilo.
V nízké síňce při rozbité truhle
děvče bylo na polou již ztuhlé,
vlas byl porván, ruce posekány,
strhán šat, vše odneseno z chaty.

život odolal však síle rány
v prsou těch; než čas byl vrchovatý
k zachránění ubohé té dívky.
Vzali jsme ji s druhem do přikrývky
a na prázdný vozík marodérů,
ovšem po svolení setníkovu,
odnesli jsme z pohořelých krovů
utýranou Slovákovu dceru.
Já a lékař pilně o ni dbali,
okřála a záhy přišla k řeči,
a než v Lučenci jsme nocovali,
tak dalece byla z nebezpečí,
že nám říci mohla, co se dělo,
a jak v kruté pomsty hrozný den
beťáry byl otec napaden,
již mu lysé poranili čelo,
jako by byl Mesároše zradil,
jehož z Prešova Šlik vystrnadil;
vyprávěla také, jak pln vzdoru
snědý mladík otcem škubal v sporu,
kterak stařec vzpíral se a bránil
a soupeře nožem v prsa ranil.
Zlícen křik' prý zbojník poraněný,
takže vetchá zachvěla se chatka,
a nedbaje prsou rudé pěny
vlekl otce před chatrče vrátka,
na něž ukrutnou ho přibil zbraní;
dále ničeho již nevěděla,
až s obvazem kol horoucích skrání
prostřed vojska na voze se zřela.

Vyvázla nám tedy z klínu smrti;
také v městě měli ustrnutí,
pochopivše starosti i žaly,
takže, když jsem děl, že beze trudů
za vše, co jí skytnou, ručit budu,
rádi přístřeší jí v domku dali;
zatím jsem jim nechal ve přístěnku
hodinky a plnou peněženku,
vše, co uspořil jsem v klidném čase —
po vojně, tak děl jsem, dá Bůh zase.

Těžce se mnou děvče loučilo se,
když jsem dál se chystal v tíseň boje;
oko v hojné topilo se rose,
chytla ruku moji v ruce svoje,
líbala ji, děla: ‚Kéž lze s vámi,
nemámť otce, běda, ani matky,
rum a popel z chudobné jsou chatky,
a můj bratr ubit pod horami,
násilně byv Klapkou jat v čas prvý,
aby válčil proti vlastní krvi.‘

‚Nelze,‘ děl jsem, ‚buďte zatím s Bohem,
vím, než přijde léta slunná zář,
šťastnější a veselejší mnohem
pohlédnem si zase tváří v tvář,
dobří lidé naleznou se všude,
kterým pro Slovenska chudou dceru

za poctivou práci peněz zbude,
sám se o to starati chci, věru,
ale nyní? — Slyšte buben s rohem,
musím s vojsky dále, s Pánem Bohem!‘

V.

Za pomoci Rusů velmi brzy
zle skončila válka pro Maďary,
hrdin nebylo již ani tvrzí,
jenom babské klevety a sváry;
až konečně Görgey mdlé té soše
Svobody, jež z hněvu byla slita
a slovenskou krví děsně syta,
vínek strhl blíže Világoše.
Českých pluků téměř polovice
puštěna jest domů; já šel také,
hlavou vzpomínky šly všelijaké,
a vždy více bylo jich a více.
Také děvče v horách zanechané
stále na paměti tanulo mi,
je-li zdrávo zas a bez pohromy,
co as dále s ubohou se stane,
a co se mnou? Zkrátka, rozmanité
myšlenky se duší mojí hnaly
a k nám dvěma stále zasahaly,

nechať posud jako v mlhách skryté.
K sirotě to sdílná soustrast byla:
vždyť jsem věděl sám od drahných roků,
kterak srdce divně buší v boku,
když je drahá matka opustila,
a stařičký otec brzy po ní;
vědělť jsem, jak žal nám hlavy kloní
u nizoučkých, nezdobených hrobů,
z nichž modlitba nazpět nevyprosí
nejsvětější dětských srdcí zdobu
ani mořem lesklé oné rosy,
jež se kmitá řasou utíženou,
leč já mužem, ona jenom ženou,
nedospělou steré světa zlosti,
dvakrát hodna tedy útrpnosti.

V Budíně všech zbaven povinností
bez odkladu k Lučenci jsem spěchal,
kde jsem ji a svoje slovo nechal,
bych vše srovnal, nebylo-li dosti,
a když jsem ji viděl zdrávu, svěží,
ana z dálky v ústrety mi běží,
chvělo se mi srdce takou mocí,
jak se chvíti může pouze otci,
jemuž osud dceru náhle vrátil,
již ve světa bludném ruchu ztratil;
vždyť já slouže dlouhou radu let,
mohl jsem být otcem dívce mladé,
ona poupě, v šíř jež listy klade,
a já štěp, jenž na temeni kvet'. —

Odpočal jsem krátkou jenom dobu
udíleje rozmanité rady
pro ubohou opuštěnou robu,
s nechutí však potkal jsem se všady,
až dne třetího, již při soumraku,
usednouce tichým pod javorem,
řešili jsme život pohovorem;
v tom zář divá leskla se jí v zraku,
ret se chvěl i ruce se jí chvěly,
prsa zrovna rozskočit se chtěly
až pohlédli na mne se slzami,
pravila mně: ‚Chci jít jenom s vámi,
nemám nikoho, vy sám jste taky,
snad vám bude ošetření třeba,
nechť se jak chtí skupí žití mraky,
nechci od vás nic než skývu chleba. —
Ani nevím, jak se mohlo díti,
srdce mé však vděčně pro vás cítí
tolik uctivosti, tolik díků,
že mi nelze ani okamžiku
nemysliti na vás, bratra, otce!‘
a zas v slzách vzdechla přehluboce.
‚Vezměte mne s sebou, vděčnou dcerou
chci vám býti do nejdelší smrti,
s vámi sdílet starost tisícerou;
bez obtíže práce, bez strnutí,
chci vás ošetřovat za choroby,
těšit v stáří, vybavovat v trudu,
ba i hlad nechť přijde vrchem zloby,
nedbámť ho a pro vás žebrat budu!‘

Zachvěl jsem se při těch slovech vřelých,
zachvěl jsem se, nač bych zapíral?
také u mne v dobách osamělých
s rozumem cit svářil se a rval,
aniž odolal jsem zlému svodu,
jímž potají též má duše vřela,
zahořelť jsem k ní hned na pochodu,
když ponejprv oči otevřela,
a tím víc, když v rozkvašeném čase
se mnou v naříkání loučila se.
‚Dítě,‘ děl jsem, ‚co by z tebe bylo?
Bojím se, vždyť z duše rád tě mám,
kdyby žití zlo tě zatopilo,
mimo srdce nevím, kam tě dám!
Nemám chýše, snad se budu ploužit
dlouho světem, než by práce byla.‘
Ale ona blíž se přitulila:
‚Tam, kde vy i já chci věrně sloužit,
vezměte mne, nechť mne život trýzní,
vděčnost k vám mě zase k žití vzbudí,
nechci v hladu žalovat, ni v žízni,
pranic mne již od vás neodpudí,
nežli tak, jak z plné duše toužím,
celým žitím se vám neodsloužím!‘

Chopil jsem ji za maloučkou ruku,
hleděl jsem jí dlouho v slunko očí
a zas děl jsem v srdce zvučném tluku:
‚Děvče, děvče, mně se hlava točí
z řečí tvých, věř, v lítosti bys mřela

dýkou zloby na nás napřaženou . . .‘
‚Aj,‘ zas ona, ‚proč bych zlo v tom zřela?
řekl byste, že jsem vaší ženou,
a Bůh ví, že takou bych se stala,
abych v praničem jim nezadala.‘

Lekal jsem se toho rozhovoru,
nedůvěřliv zřel jsem v dívčí hruď,
ač konečně, jak bych zbaven sporu,
odvětil jsem: ‚Nuže, tedy buď,
půjdem' do Čech ke svým milým bratřím,
pán Bůh dá, že něco zaopatřím!‘

Jako větev utížena květem
pokládá se na zeď u zahrady,
tak to mladé děvče citů sletem
na má prsa kladlo svoje vnady;
svoji outlou, chvějící se ruku
vinulo mně kol skloněné šíje,
a já cítil, kterak na mém bije
bujné jeho srdce v ručím tluku;
moje duše, posud blaha pusta,
líbala je v čelo, líce, ústa,
a než zora stáčela se ke dnu,
v srdcích dvou jsme měli duši jednu.

Celou noc jsem očí nezamhouřil,
nořil jsem se v blízkou budoucnost,
obzor můj hned jasnil se, hned chmouřil,
hned jsem klesal, hned zas touhou rost';

ale vždycky v posled zdálo se mně,
že Maruška davši mi svou ruku
jako anděl usmívavě, jemně,
bílým křídlem plaší všecku muku,
která nad mou prosivělou hlavou
vznášela se bouře zlobou dravou.
Překonal jsem všecko myslí tuhou,
v městě zůstal jsem, a z peněz těch,
jež jsem dostal za svou službu druhou,
budoucímu žití ve prospěch
vše jsem zjednal; rázem prchly žaly,
a my jsme se z vůle boží vzali.

Šli jsme do Čech, v milé Pošumaví,
kde jsem trávil dětství zlatý čas;
tamo, děl jsem, budem' šťastni zas,
vybaveni z různé světa vřavy.
A než třicátý as prchnul den,
v tato místa do hajnice čisté
panským myslivcem jsem uveden;
vše je posud jako tenkrát, vizte!
jenom na střeše jí leží mech
a mně plíseň věku na vlasech.

VI.

Mořem vzpomínek má duše pluje
v lepší časy, jako labuť v jih,
v němž kraj rodný mile pozdravuje,
kde jí křídel nepokryje sníh,
a jak po vrcholcích bujných buků
v době ruchu mladá vesna běží,
nebo rorejs k rodné tíhne věži,
tak já v čas, v němž plno sladkých zvuků
se rtů ženiných mi v srdce spělo,
jež se jako luhu kvítí svěží,
v jehož ňadrech skvostná perla leží,
netušeným vánkem štěstí chvělo.
Myslil jsem si často: z válek doby
vyzískal jsi věru krásný řád,
jenž tvá stará prsa více zdobí,
nežli cetky všech na světě vlád,
které židům za dukátů zvonky
kříže věší na hedvábné sponky.
Krásná byla, — nač však šířit slova,

všimnul jste se Hany v síňce právě?
Zdá mi se, že ožívla jí znova,
stejný, stejný od paty až k hlavě:
postať, chůze, oči, světlý vlas,
úsměv na rtech, zvučný měkký hlas,
malé ručky, noha poletavá —
ach, mně stále Hany kštice plavá
první dobu štěstí připomíná,
a jen ona je tou skvoucí duhou,
ana srdce zlatou lásky stuhou,
by se nerozpuklo, s žitím spíná.
Ó jak šťastni s Marušou jsme žili!
Vždyť mou domácností anděl vlád',
jehož oči slunce v hruď mi lily,
až jsem skoro na jinocha mlád';
vkročila-li na luh v době vesny,
obsypal se pestrým kvítím náhle,
mechem přioděl se okraj lesný,
stříbrem prýštěly se skály zprahlé;
zapěla-li, stráň se zelenala,
tisícerou hlavu vztyčil les,
údol zkypřel, hora zavzdychala,
skřivan vznášel se až do nebes,
všecko budilo se, co dřív spalo,
udiveno takým zázrakem,
a noc na to, jsouc dřív pod mrakem,
hvězdami se nebe obsypalo.

A tak trávili jsmě žalu prosti
v šumavského hvozdu samotnosti.

a co já dlel dole v zaměstnání
při rýpání, nebo u milíře,
různý popěvek se nesl k stráni
od hajnice; bylať v dobré míře
Maruška má vždy a ustavičně,
a jak všecko konávala slíčně,
jak by prosté práce všaká tíseň
nebyla než nekonečná píseň!
Lidé ‚na ryp' těšili se věru,
říkajíce: ‚Což tam u hajnice
neskalí se blankyt zřítelnice,
mámeť hudbu od rána až k šeru,
a jak krásnou! Anděl nám tam zpívá,
že stesk z ňader krve neustřebe,
a pak prý jsou slova nepravdivá,
jež děl Kristus: ‚Chudým patří nebe!'

Ze dne ke dni jakous píseň novou
Maruška má s ptáků sborem pěla,
jejím rtem jak růží purpurovou
stále vonná melodie chvěla,
tak že brzy na slatině lid,
v jehož hruď zpěv teplou rosou padá,
těmi písněmi se v práci sílil,
až mu hněv i smutek z prsou pílil;
jeť taková píseň věčně mladá,
ba čím starší, tím je posvátnější.
Takovou je v horské naší skrejši
píseň též, již Hana jako z pudu
ptáčkům zpívá v radosti i trudu,

aniž ví to děvče moje zlaté,
že jí ta, jež v důl zpěv přesadila,
matkou, mně však stínem duše byla,
an se ke mně snesl z vůle svaté
jako sen, jenž na rychlo se mění,
srdce blaží, trýzní, v soustrast žene,
až jej v loktí vinem' rozpřažené
slzu stírajíce v probuzení.

To jest vše, jak písnička ta malá
vlaštovicí k nám se stěhovala;
já však nešťastné té duše želím,
z které vyprýštila našim skrejším,
milým všem, jen mně už neveselým —
avšak rcete, smím být hovornějším?
Rád jsem svolil s toužným srdce hnutím,
a jak s jara bystřeň stéká s hor,
rozbolené duši na úkor
hovořil kmet s těžkým povzdechnutím.

———

VII.

Šťastni byli jsme a nezasteskli,
rájem se nám údolí být zdálo,
ve dne zlaté sluníčko se smálo,
v noci hvězdy nad námi se leskly.
Tak jsme byli se vším spokojeni,
nic nám duše nestíhalo mukou,
ve dne s lidem živi, v nočním tmění
ukryti jsme byli boží rukou;
uvykli jsme tichu, síni vlídné,
za dne práci, večer chvíli klidné,
skrovné stravě při prostičkém šatě,
i té v úboč postavené chatě
v úkor jarním bouřím, zimní psotě, —
nelzeť také jinak na samotě.
Lidé zřídka přišli na besedu:
v létě práce v lese, na polích,
v zimě mráz a nakupený sníh
brání slabým nohám v tuhém sledu,
tak že přes vše toužení a přání
do božího chrámu nelze ani,

a tu ve svátek a při neděli
ve světničce dleli jsme den celý
raděj sami; nelenilť jsem přece,
hotovil jsem stojánky a klece,
a má ženka, v očích plno záře,
četla z bible nebo z kalendáře.
A když v zimě nejmíň skytla světla
sîňce naší krátká doba denní,
Maruška má nad vše pomyšlení
krásou svítila a písní kvetla.

V jaře, v létě milé za pohody
seděli jsme zde v tom stínu buků,
ve svých držel jsem tu malou ruku
a mé srdce tajemnými svody
pučelo a kvetlo takou mocí,
jako jasmín v června teplé noci;
ona, hlavu k mojí kloníc hrudi
stolístky být poupětem se zdála,
když se dechem jihu v růži budí,
a v svém nitru něhy ohněm vzplála.
V prázdných dobách v sladkém pohovoru
ruku v ruce šli jsme nitrem lesů,
tu neb onu slézali jsme horu,
na Boubín jsme stoupali neb k plesu,
by má ženka znala, po čem prahla:
celý útulek náš ponenáhla.

Ó jak srdce zachvělo se švarně,
ó jak oko milé jasnilo se,

když jsme šťastni v rána lesklé rose,
v přírody se octli obrazárně,
a my stáli, jati zjevem krásy,
údivem až slzy vběhly v řasy. —

Den se oděl slunce pláštěm skvoucím,
kyprou vůní dýchal horský sad,
když jsem mlázím, v úbočí se stroucím,
mladou ženu vedl v starý hrad,
aby krásy, jinde nedohledné,
přivinula k měkké svojí duši.
Ó kéž zvěst má touhu po nich vzruší
také ve vás, než kraj sněhem zbledne!

V nadšení duch bílou peruť topí,
když ho krásou unesený zor
na kraj vede pošumavských hor,
k straně té, kde slunka zlaté stopy
štědrá vesna nejvíc zdobí kvítím
tak, že v říze červánkových ršků
je ten pěkný soubor kyprých vršků
květnatého moře vlnobitím.

Na Tomášských horách, vždyť je znáte,
„Vítkův kámen", zbytky tvrze stojí,
jež dřív pod Vintířem častokráte
ostražitě stála v plné zbroji,
aby ostříhala horskou cestu,
jíž nepřátel lakotivý vztek
toužil k Praze, k posvátnému městu,

teď z ní vyvětralý ostatek,
z něhož jenom na pastviště kolem
vydrolený kámen občas padá
a jak žebrák, svěžesti jenž strádá,
zavzdychá si sklíčen stáří bolem.

Smutně stojí žebrák na pažitě,
proryta je hruď, leč vzdorna přec,
za to slunce záhy na úsvitě
v zlatý odívá jej příkrovec,
jako ondy v blaženější době,
když byl hrdinou a kraje pýchou;
teď však, slávy vyhoštěn, sám sobě
prchlých věků pohádkou je lichou. —
V nízkých břízkách, v keřích jalovcových
sotva pestrý stehlík zahlaholí,
a jen při polibkách červencových
zrudnou vrbky květnatější stvoly,
nebo sem tam na hebounkém stonku
bledě zmodrá dav hebounkých zvonků,
nebo rudý hořec sem tam vzroste
pod ochranou jedle, vršku prosté,
jejž kdys pasák jdoucí na pastviště
na hůl vzal anebo na bičiště.

Z roztroušené, vyvětralé žuly
divizna svou zlatou hlavu tyčí,
jinde hledík, jenž se šplhat cvičí,
na zeď vetchou vzpíná se a tulí
a výš na rumišti v polostínu

trs se kryje černavého blínu,
jehož potměšilé květy líbá
lstivý lilek, jenž se k zemi shýbá.

Není síně v osamělé věži,
však když v oken vyloupané oči
skvoucí slunce zázrakem svým skočí,
vše se mění silou jeho svěží;
v zlatý plášť se zahaluje cele,
skvoucí zdobu na mohutném čele,
a z těch oken divuplnou září
sta se dívá starodávných tváří
uslzených, smutných neskonale;
leč když srdce vzdechne, jato žasem,
odevšad to stejným zavzní hlasem
a tvář každá zmizí nenadále.

Tam jsem nejdřív uveď ženu mladou,
vždyť jsem z dávna znal a toužil zas
znovu zřít to množství různých krás,
do srdce jež pohledem se kladou
jako skvostů hojnost bezpočetná,
radostí až jásá duše vzletná.

Po rumišti dospěli jsme výše,
dávnými pak dveřmi vetché stěny,
po trámech, jež na příč položeny,
vnitř jsme vešli do kamenné skrýše,
by podvojným oknem zas a zase
boží krása zrakům zjevila se.

K jihu naše zalétaly zory,
přes vrcholky šumajících jedlí
přes zelené pahrbky a hory,
any k slunci kypré hlavy zvedly,
a zas dále v jiných zemí kraje,
na jejichžto horských temenech
věčná rouška sněhu neroztaje
v horoucího slunce plamenech,
nechať nestráženy kyprou smrčí
holou svojí hlavou k nebi trčí.
Milý pane, co jsme neviděli!
množství divně nakupených vln,
jež týn nebes pobořiti chtěly;
celý dálný obzor byl jich pln,
každá horou těsnila se k hoře,
a kam zíral, všude strnul zrak
nad vyvřením pravěkého moře,
jež se vypínalo do oblak,
jako by si s nebe strhnout chtělo
hvězdný věnec na skalnaté čelo!

Dlouho jsme tak vedle sebe dleli
aniž s pohledem se loučit chtěli,
němi jsouce ruce jsme si tiskli,
a jen někdy slzy v oči trysky,
u mne radostí a u ní? — u ní?
nevím proč, snad leskem na výsluní.
Rychle políbil jsem její skráně,
pozorně pak k jiné vedl straně,
v které sever vždy své brvy smráčí,

a hned rázem konec bylo pláči,
zapomněla na své drobné boly
pozírajíc tiše do údolí,
jež se na severu rozprostírá
jako stkvoucí pohár smaragdový,
drobné perly Vltava kde sbírá
v Bílých ladách, kleče zpod a křoví,
by opjala vlasti pro okrasu
lesklou stuhu kol vnadného pasu.

VIII.

Jindy zase tiché za neděle
k jezeru jsme vyšli u skal boků,
které jako temná slza žele
v Šumavině zachvívá se oku,
jejíž bujné jedle, věčně svěží,
jako víček chvějící se řasy
v uspávání na hladině leží,
ana klidně vysnívá sen krásy,
do něhožto nebe přes skal srázy
hvězdami svá políbení hází,
než je slunce zlatou svojí sítí
jako rybky netušeně chytí.
Či je to snad v prstenu těch strání
hnědý topas, jímž se nebes hloubí
k věčnému se krásy zjevování
věrně s naší milou zemí snoubí?
Svatá místa! Strmé skalní stěny
v jedné straně z chvojnatého krytu
vypjaly svá čela do blankytu;

dole však vod lichotivé pěny,
zelenou jim rouškou, perlovitou,
nohy ovíjely službou hbitou,
a když vzdechly tyto skály lysé,
drtě proudy z trhlin valily se,
snad to zkamenělá jejich krev,
nás však poutal více klidný zjev.

Chodili jsme s nakloněnou hlavou,
aniž dbali, že se stromy těsní
a že větví kypře zelenavou
spánky věnčila nám střemcha lesní
nebo čela list celoval buků;
bloudili jsme v kráse povždy nové,
kterou v ňadru z jemných ptačích zvuků
pohádky nám rostly smaragdové;
luhem šli jsme, starých jedlin tmou,
v poušť i houšť, kde ostříž číhá podlý,
na pláň až, kde pověst s báchorkou
brusin růžencem se tiše modlí. —
Posavade rád vzpomínám na to,
jak jsme stáli v bučí kyprém stánku,
kol nás klid byl, ani šepot vánku,
ani mechu zkvétající zlato,
ani sítí klidné vody kolem,
ani výmol na skalisku holém,
nezradily tiché naše štěstí,
jen když pták se křídlem ozval v klestí
nebo potok od jezera jdoucí,
nebo veveřice šuty troucí,

nebo v polospánku stará sosna,
padla krůpěj skutečnosti do sna,
a my vyrušeni jejím třpytem
mlčky šli jsme pod zeleným krytem.

Ruku v ruce kráčeli jsme lesem,
a když slunce sklonilo se níž,
vinouc kyprým lupením a vřesem
předivo své zlaté v naši skrýš;
když hned bujnou malinou, hned hložkou
probíhalo skvoucí svojí nožkou,
a drozd v snětí zamysliv se bádal,
jak večerní modlitbu by skládal;
když se tichá píseň konopčina
vznášela jak zlatá pavučina,
v níž soucitné srdce vázlo muškou,
a když sýkorka svou malou duškou,
z které píseň chudobičkou pučí,
na buk perutí se vznesla ručí,
byli šťastni jsme. Ó škoda, škoda,
že též radost plyne jako voda!

Bloudili jsme cestou k domovině,
po údolích, vrších, porostech,
v luzích hned, hned v bujných buků stíně,
an Šumavy podvečerní dech
modrou rouškou kraje zahaloval,
na nebi pak, krásných časů znakem,
bílý oblak tiše za oblakem
jako jeřáb v jižní kraje ploval.

Kamo oči nadšením se nesly,
vždy zeleně rozmanitý tón
a pár domků krásou v duši klesly
až po lesknoucí se nebesklon,
všecko jako smaragd v světla zdroji,
který jara snoubící se čas
lesa pohádce nes', družce svojí,
lidem, svatebčanům na úžas,
nám však při těch pohledech se zdálo,
jak by k nebi rámě zvedal les,
odkud na sta bílých křídel vlálo,
nesoucích se k zemi od nebes,
snad by vzdechy, jež se v lidu množí,
odnášela vzhůru před trůn boží. —

IX.

Tak jsme žili více pěti let,
ona mne, já všady ji jsem hledal,
srdce k srdci tíhlo, k retu ret,
jenom dítek zlý nám osud nedal;
bolest hnětla mě, však ženu více,
často slzou zalil se jí zrak,
ret se chvěl, a pobledaly líce,
svěží písně, jindy hojny tak,
změnily se v žalozpěvy pouhé,
ty konečně do pomlčky dlouhé
a pomlčky v duše polospánek —
smutno bylo všechno, i náš stánek.
Nechať domlouval jsem, nechať těšil,
nechtěl ustat hlodavý ten brouk,
který se jí v duši zapelešil;
již nechtěla ani na palouk,
aby rozmanitým pohovorem,
prosyceným lidu různou zvěstí,
k svojí potěše a k mému štěstí
na čas pookřála v srdci chorém;
jenom když k nám dítko v dobu máje
některou je přineseno matkou,

hned nechala práce, chatku chatkou,
na klín vzala, tiskla, chovala je,
by noc celičkou pak provzdychala, —
zkrátka, jinakou než dřív se stala.

Věděl jsem, že ke mně láska byla,
jež ty žhavé slzy vynutila;
přece však můj počal truchlit duch,
že jsem — jejž svět obdařil tak skoupě —
přesadil to pukající poupě
z nivy jara v podjeseně luh,
v kterém při vší srdce útulnosti
nebude mu slunné těchy dosti.

Zdvojil jsem svou starostlivost o ni,
po dědinách vodil na besedy,
v městečko, jež na vršku se sloní, —
jí však stále kalily se hledy;
čím víc zřela dětské drobotiny,
tím víc rostl smutku soumrak siný,
až bledýma zašeptala rtoma:
‚Neveď mě tam, hůř je mi než doma!‘

Také v kraje rozhledy ty vnadné,
jež jí ondy sdílným srdcem třásly,
v mdlém jí oku nyní samy hasly,
útěchy v nich neviděla žádné;
plnilyť jen krásou svojí dálnou
touhu po náhradě, zlou a žalnou,
a vždy duši její vedly zpátky

truchlivější, hasly oči snivé —
a tak octl jsem se u pohádky
svého blaha, podivné a tklivé.

Nic ji netěšilo, chvilkou leda,
se vším jenom okamžení hrála,
upřeným pak zrakem nad tím stála,
aby znova unyla a bleda,
váznouc v myšlenkách, jak ptáče v síti,
do koutka si sedla k svému šití;
místo zpěvu jí teď jenom vzdech
zkřehlým motýlem dlel na ústech,
by se na květ více nenavrátil;
leč i mně se tímto život tratil,
a mé přemýšlení ustavičné,
jak bych přived' prchlou radost v síň,
a zaplašil strast své ženy sličné,
nevykvetlo, nedozrálo v čin.

Křepelici přines' jsem jí kdysi,
sotva zaslechla však její stesk,
žalnějšími byly tváře rysy,
a na jemných řasách žal se lesk';
pustil jsem ji; červenku jsem chytil,
však když v kleci na bidélku stála
a zrak její černou perlou svítil,
zas jí bolest slzy v líce svála.

Jednou však se lépe poštěstilo:
mladé sokolče jsem v hnízdě lapil

a s ním k milé Maruši své kvapil.
Nad vše milejším jí pískle bylo,
hrála s ním, já v různém jsem je cvičil
též — bych dravé choutky záhy zničil —
ostré drápky přistřihl jsem zpola.
Když sokolík vzrostl na sokola,
byl jak kuře, pěkně ochočený,
v radost mou a k útěše mé ženy,
které z ruky jed' jak koroptvice
povždy přítulnější víc a více;
však jste viděl, tenť jest, jiný není,
jenž před chvílí, když jste vstoupil v chatu,
shlížeje se v kštice proudném zlatu,
Haně mé se pyšnil na rameni,
jež své matce podobá se zcela —
co by řekla, kdyby dnes ji zřela?

Prchla doba, vrátila se vesna,
s temen horských vršků, s větví stromů,
sníh setřásla v bystřin lože těsná;
i skal žulovitých do průlomů;
rýhy v polích, úzká vrchů stoka
šířily se, rostly do hluboka,
kameny pak horské plny vrásků
hravě měnila si do oblázků;
šípy slunce prorývaly hruď
hebkým mechem ovinutých kmenů,
vánek šeptal dubu: ‚Už se vzbuď,
vyžeň poupě starém při lupenu!‘
Příroda zas v peřestité říze

jako nevěsta si pyšně vedla;
vždyť paprsky slunce, stkvost vší příze
na květová vřetenka si předla,
aby zlatý závoj utkala si
na růžemi propletené vlasy.
Vzduchem vlály břízek zlaté kštice,
skalou hravý těkal vodopád,
v houští štěbotaly sýkořice,
z dálky zněly zvučné zvonky stád,
blankytného nebe oko skvoucí
plno touhy pohlíželo k luhu,
na němž kvítí šíř i dál se stroucí
řadilo se v mile vonnou duhu;
pryskyřník a orsej v tlupách vstaly,
rudé smolničky však každá zvláště,
motýli pak pel z nich shledávali
na ozdoby svátečního pláště.
Nu, vždyť víte, máj byl: krásy čas,
když se nebe s pestrým luhem snoubí,
pučí květ a setí metá klas,
a pstruh vzhůru z vodní touží hloubi,
když se vůní opojuje kraj,
včela spěchá na křoviska strání,
když se ptactvo z dálky vrací v háj
a v soucitnou duši vzpomínání,
někdy k pláči, někdy v zvučný jas . . .
nu, vždyť víte, máj byl: krásy čas!

Čím víc slunce točilo se k jihu,
tím vše milostněj' se smálo zase,

křišťál naplňoval každou rýhu,
a pták zpíval v jara hodokvase,
na list buků slunce písně psalo,
teplý větřík dojemně je zpíval,
všecko, všecko na rozkoše zvalo,
jen zrak Marušin se v slzách stmíval. —

X.

Jednou ráno, sotva prstem zlatým
zaklepalo slunce na okénku,
větříkem k nám mile rozevátým
snivý souzvuk zazněl do přístěnku,
neslýchaný dříve v našem kraji,
leč tak zvučný, čarodějný tak,
že mé ženě plamenil se zrak,
jako slunce plamení se v máji . . .
Poslouchal jsem, zdálo se mně náhle,
jak bych ony zvuky býval znal,
hovorné hned, rychlé hned, hned táhlé,
hned z nich radost vytryskla, hned žal,
jakým pták as dává s bohem jaru —
píseň hrál kdos v hoře na fujaru,
jakovou si Slovák na salaši
dlouhý den a žalost srdce plaší.

Všecka udivena žena moje,
zvědavostí hnána vyšla z domku,

za ní já. Hle, z temna lesní chvoje,
z porostlého kyprou jedlí chlumku
k nám se nesly dojemné ty zvuky;
na fujary hustých otvorech
přebíraly, že se tajil dech,
hbité prsty vycvičené ruky,
aby pustily neb upoutaly
srdce výkřiky i duše žaly.
Jako kuře pod peruti kvočny
nesl k vrchu Marušu chvat skočný;
nelze bylo bránit tomu letu:
vědělť jsem, že touha po Slovači
v srdci skrytá nutí ji a tlačí,
a zas mnil jsem, že z té písně květů
zlatou muškou vzletí štěstí znova,
že vypučí zvadlá žití snět,
jako ondy za pradávných let
vypučela berla Aronova.

Šel jsem za ní, před dílem to bylo,
volný tedy ještě kynul čas,
slunce právě v zlato potopilo
celý dálný kraj, že všechen žas',
a každičké kvítí slzu v zraku
naslouchalo ranním písním ptáků.
A co bylo? Pod košatou chvojí
cikánů byl tábor rozložen:
statní muži v ošumělém kroji
v směsi nuzně přioděných žen,
snědých tváří, havranité kštice,

a tlum dětí nahých z polovice
s pláčem, smíchem, s popěváním, vřiskem,
válel se tam na vozíku nízkém,
vedle něhož kyprý spásal drn
koník malý, suchý jako trn,
a blíž něho u dvojkolé káry,
starý soudruh, jehož nozder páry
k zemi smutným snášely se proudem,
ubožák to každým těla oudem.

Od vozíku asi dvacet kroků
o peň buku opřen seděl muž
v temné kazajce, pás kolem boků,
na něm drobné cetky a v něm nůž,
jaký v horách, na potřebu sterou,
kmet i chlapec s sebou všudy berou.
Černé vlasy velkým pod širákem
stínily mu čelo temným mrakem,
oheň v oku plál a v snědém líci
hněv a smutek v náručí si klesly
a mně vstříc i ženě mé se nesly,
jako by nám vzdorně chtěly říci:
Co zde chcete, smělí vyzvědači,
u nás, které bída s nouzí tlačí?
Co vás vyvolalo z vaší chaty,
není soustrast, ale spíše zášť,
ne-li úsklebek snad jedovatý,
nebo všecko pospolu a zvlášť!
Ale hned zas odvrátil své zraky,
na fujaru pak, již v rukou měl,

ústa svá a hlavu ukláněl,
zpěv z ní vyluzuje všelijaký:
stromů rozhovor i hlasy ptačí,
až konečně vše se v píseň stáčí.

Zachvělo to ženy duší citnou,
divnou touhou leskly se jí oči
a již tlupou dětí neodbytnou
srny skokem pod buk k hudci bočí,
by mu za tu pěknou kytku zvuků,
přinesených z jejích rodných hor,
dávným předsudkům svým na úkor
jako sestra bratru tiskla ruku.

Podivil se muž a ruče vstal,
sundal širák s havranité hlavy,
a když na oba se podíval,
sed' mu na tvář úsměv poletavý;
jako uhlí zahořely zraky,
a ret ptal se: „Jste vy Uhři taky?"

„Slovenka jsem," Maruša zas na to,
„Čech můj muž, já přišla jsem s ním z dálky,
na konec té košutovské války,
novým domovem mně země tato.
Za tu píseň, jež mě rozechvívá,
dáme vše, co naše chýška skrývá.
A již spěla Maruša, by dala,
v špižírnu co časem uschovala.
Zpět ji zase nesly ručí chvaty,

by se pobavila s cikáňaty
a jim řekla, zdrží-li se jen,
dost že bude také druhý den;
zkrátka byla jako přeměněna . . .
nezkušená, přeubohá žena!

Zůstali — a stále písní novou
krajina se vůkol rozléhala,
dusná byla ženě chata malá
se stolem a židlí javorovou;
jak jen mohla, na úboč se dala,
košiličky prala snědým dětem,
černé kudrny jim česávala,
ovíjela hlavy polním květem,
hrála s nimi, kolem honila se,
a do síně občas odběhla-li,
ruče za ní děti pospíchaly,
avšak v tábor přišla s nimi zase:
koňům kyprou předkládala trávu,
nebo do paseky zavedla je.
‚Musím přec,‘ tak děla, ‚nejsem v právu?
vždyť jsou ze Slovenska, z mého kraje,
z něhož přinesli mi tolik zvěstí,
že půl věku mohu jimi kvésti.
A ten Stevo, fujarník ten tmavý,
proputoval každou vesku naši,
všecky jeskyně zná, všecky stavy,
život na pltích i na salaši;
vystoupil až na tu Babí horu,
na Machnáči byl i na Soboru,

a nechť jsou to lidé jedom bědní,
tak umějí vypravovat sličně,
že bych naslouchala ustavičně,
bez únavy od večera ke dni.
Ani nevíš,' v ucho šeptala mi,
,co ta stará věštila mi včera,
že prý brzo zrodí se mi dcera,
v údolí že nebudem již sami,
a že ono stvořeníčko malé
učiní nás šťastny neskonale.'

Usmál jsem se, když jsem ženu slechl,
usmál jsem se, ale tajně vzdechl,
objal jsem ji, rtem jí oči suše,
a zlá předtucha, jež černý stín
vrhla křídlem v čela mého týn,
netopýrem ulétla mi z duše.
Nevěděl jsem, proč bych ženě bránil?
rád jsem byl, že na čas smutku zbyla,
jenž tak náhle měkké srdce ranil;
návštěva však ženy nezléčila,
byla jedem jen, jenž nemoc staví,
ale potom krutěji a víc
nežli nemoc svěžesti nás zbaví
a záhubné žene smrti vstříc.
Vše jsem viděl, všecko pozoroval
a sám sobě výmluvy jsem lhal,
laskavěj' než dříve k ní se choval,
konejšil ji, těšil, domlouval,
ale marně; více, nežli měla,

snivé oko v lesy potápěla,
odkud ohlas fujary, křik dětí
mechem chvěl a kyprou třásl snětí.

Divili se lidé na robotě,
šeptali si, někteří se smáli
a, své hlavy pohromadě, stáli
slouchajíce slovenské té notě,
která žalem hned a hned zas plesem
dalekým se ozývala lesem,
a při níž má žena večer dlouhý
proseděla plna divné touhy.
Tesknila; slz proud jí s očí splýval,
když já unaven už odpočíval,
aby o rodinném štěstí snové
silnili mě zase k práci nové. —

XI.

Dál se tlupa pozvedla den třetí;
dali jsme jí, v stavení co bylo:
chléb i máslo pro staré i děti,
a vše na cestu se vypravilo,
však čím výš se ubírali k lesu,
žalněji vždy fujary zněl hlas,
pobíhaje po mechu i vřesu,
až k té naší chýžce přišel zas,
kde má žena v první zoře rána
v okně naslouchala zadumána. —

Hněval jsem se na dětinskou ženu,
ba i na tu touhu po Slovači,
ale ona, tvář svou zahalenu,
víc než jindy tonula mi v pláči,
tak že hněviv, dávaje jí vinu,
bez snídaně šel jsem na slatinu,
mysle, až jen dosti vypláče se,
že ji sama ztišena mi snese!

Mrzut dlel jsem v rašelništi s lidem,
chtěl jsem nazpět, ale zůstal přec
s veškerým své duše nepoklidem,
sám že vyvolal jsem onu věc,
nemluvil jsem, dumal, k domu zíral —
posud nešla! Nešťastné to vření,
jimž jsem sebe i svou ženu týral,
nebylo dnes ani k umoření;
hledím vzhůru, jak nad černou chvojí
zlaté slunko vysoko as stojí,
jak se brzy nad Boubínem zvedne,
a jak dlouho máme na polедne.
Bylo dlouho, dlouho, víc než milo,
a já, než bych domů šel v zlé tuše,
skláněl hlavu, dobře-liž to bylo,
že jsem nedbal víc té tklivé duše?
Tu pojednou táhlým polohlasem
z dálné dálky, u větším vždy mření,
Stevkovo se neslo fujaření
jako žalný výkřik nočním časem.
Jak když sokol na holuba střelí,
tak na moje srdce padl žal,
oči moje pod slzou mi mřely,
mráz mi celým tělem zachvíval,
aniž věděl jsem, proč tak se stalo;
vždyť jsem znal ty zvuky plny žele,
ale tenkrát chvěly srdcem déle,
až před zrakem vše mi zapadalo,
a já, divnou jakous tuchou jatý,
pospíchal jsem, abych došel chaty,

kde jsem všecko napraviti mínil,
co jsem prve proti vůli zvinil.

Vejdu do síně, síň prázdna byla,
k ohnisku jdu, bylo bez plamene,
jdu, zda v besídce se uhostila,
ale mraně — strach mne v sklípek žene, —
na půdu, — vše prázdno, — běžím k stráni,
v lese slídím, volám bez ustání,
z lesa na luh běžím, s luhu v mlází —
všechno darmo, ona nepřichází.
Počkám, snad šla do vsi na Vltavě,
aby nakoupila drobné zboží,
— tak si myslím, — snad se vrací právě;
slyším kroky, a již skrze hloží
přes parosty mířím k známé cestě,
rozhrnuju, lámu stromů klestě,
vyhlížím, a přece nešla, přece!
Domů jdu zas, snad jsme minuli se,
vejdu v síň, leč jenom stěny lysé
vstříc mi zří; i sokol pryč byl z klece!
Hrozno bylo mi kol choré duše,
do vsi běžím polmi, setí ruše,
ptám se po ní, nikde po ní slechu,
nezřeli jí na vsi lidé známí,
a já zpět lít', popadaje dechu,
lítostiv, že spor byl mezi námi.

Čím víc po ženě jsem zlekán bádal,
tím víc strach se v nitro duše vkrádal,

jako půlnoc, v tmu jež kraje topí;
vše vnikalo v hruď jak ostré kopí:
bystřin stesk, let sovy, ševel mechů --
nic nebylo srdci pro potěchu.
Jako stín, syn noci povržený,
v úkolím jsem těkal tam i sem,
nikde, nikde, nebylo mé ženy,
jak by zavřela se po ní zem,
nikde po ní stopy v širém dolu,
jenom v mojí mysli a v mém bolu.

Druhý den — a posud nebylo jí;
svěřil dům jsem ženě ze slatiny,
a té noci, v zlém myšlenek roji,
pospíchal jsem bukovými stíny,
předtuchou jsa stíhán děsně dravou,
lesa podrostem i mlačnou travou,
po cestě, jíž cikáni se brali,
až jsem těžce znaven přešel les,
kde mně hroznou zprávu dala ves,
cikáni že jeli tu a hráli
při písničce jakés na šalmaje.
Na prvním prý voze seděl s kraje
statný cikán s temněčerným okem,
vedle něho v pláči mladá žena,
polo v slzách, polo vyděšena;
častokrát prý chtěla s vozu skokem,
on však ruky ocelové sval
kol jejího pasu okoval,
domlouvaje ohnivýma rtoma,

že je lépe na Slovensku, doma,
nežli v třasaviska vlhhém hrobu,
a zas chválil podivnou tu robu,
u jíž nohou, nestižena bolem,
aniž jata fujarovou písní,
kopka dětí v košatiny tísni
dovádivě hrála se sokolem . . .

XII.

Hrozná věštba! Tedy ona byla
uprchla a hanbě nechala mě
za to, že ji třesoucí mé ráme
smrti vzalo, jež ji políbila
v ony bledé, čarující líce?
To — to dík? Má bolest jako lvice
ryla v hrudi zkrvavělým spárem,
na mou lebku hněvem svým se vrhla —
žel, proč raděj srdce neroztrhla,
v kterém vášeň klokotala varem.

Nelze, nelze vniknout v srdce ženy,
v onu propast oku nedohlednou,
z níž hned sbory cherubů se zvednou,
hned tlum běsů Bohem povržený.
Kdo můž' říci, čím jí oko hoří,
vášní-li neb něhy sladkou touhou?
Je-li ruměn lící vnadou pouhou,
nebo červánkem, v němž bouř se tvoří,

která z nenadání všecko ničí?
Je-li láska to, co z různých retu
v hruď nám dýše vůni čarných květů,
nebo lest, jež z útrob hadem syčí?

Stíhal jsem je, — nestih', — marná snaha!
Kdož pak znal ty hadité jich cesty
lesem bavorským a jeho klesty,
který od Dunaje k Řeznu sáhá!
A tak schvácen, zničen duší, tělem,
smrt jsem očekával utrmácen želem.

Teď jsem teprv poznal, jak to hněte,
plamennou když touhou v srdci prahnem
po blaženství, jehož nedosáhnem,
po květu, jenž pouze ve snu kvete.
Teď teprve v hrudi mi to vřelo,
duší třáslo, těžkou mysl třelo,
poznalť jsem, co jest to v strastech, psotě
stárnout, hynout povždy o samotě,
nemít ženy, přítele ni dětí.
Stál jsem jako na skalisku strom,
kdy ho v půli rozťal náhlý hrom,
a na suchá ramena se sletí
černá káň a lačna stále křehce,
lepších míst však přece hledat nechce!
V takých žalu poběsilém roji,
když mi nejvíc v ňadru bušil žal,
Vltaviných dlel jsem u peřejí,
„Ďáblovými“ lid jež nazýval,

a když mračna strhla se a v příval
blesk když sjížděl a strach vůkol vlád',
na vln dravé kočky jsem se díval,
na ten jejich divý ruch a spád,
na jich kosmy, loupežně kdy z důli
vynášel je odvážlivý skok
na balvany, syny černé žuly,
by jim rvaly plece, týl i bok.
Tu, když žal můj rozkřičel se hněvem,
vždy byl přehlušen těch dravců řevem,
a já toužil v hruď si sáhnout, bloud,
po tom srdci stále sténajícím,
bych vln oněch rozkaceným lvicím
za kořist je mohl uvrhnout.

Mnoho trpěl jsem, však nejsem z takých,
do chrámu již chodí jen se kmitat,
neb klid duší na růžence chytat,
v planou soustrast lidí všelijakých,
ne, já raděj v hory jsem se ztrácel,
v taje lesních samot, v náruč klidu,
bych svou planě vzdychající bídu
a svůj hněv i žal tam vykrvácel;
věděl' jsem, že člověka co trudí,
ve přírody klíně usne záhy,
a že krůpěj božské její vláhy
opět touhu k žití v ňadrech zbudí.

Sklíčen, stísněn bloudíval jsem znova
v místech všech, jež blažila mne prve,

ale tak, jak kdyby v proudech krve
topila mě ruka pochopova.

Po mém boku hněv a bolest sedly,
žalobám mým dračí rostla křídla,
oči shasly, vlasy nad sníh zbledly,
každá krůpěj krve mřela, stydla,
jenom cit můj chorý, pohněvaný,
po daleké pobíhal snů poušti,
aby vykrvácel svoje rány
jak raněný jelen v lesa houští.

V těžkých myšlenkách jsem noci trávil,
zoufal hned, hned myslí v naděj spěl,
cit hned styď, hned v oku se mi tavil,
život dnům, sen nocím odešel.

Nehledal jsem už těch luhů v mlázi,
ale žuly nepřístupné srázy
tamo na temeni Plekenštejna;
myšlenky mé, krakorná vran hejna,
vždy mi v děsném, nepřehledném davu
chorou oblétaly šedou hlavu.

Pozřete jen někdy, stojí za to,
onen smutný Plekenštejnský vrch,
kam jsem s rozboleným srdcem prch;
lebek žulových tam na sta sťato
nebetyčných horských velikánů;
tam jsem často od večera k ránu

s osudem svým svářil se a vadil,
darmo však, — on míru nenahradil.
Za to vše, co spatřil jsem zde v blízku,
neslo se mnou všecky srdce žaly:
zmrzačené jedle v třasavisku,
any kůry oloupeny stály,
zkomolených paží, vetchých vlasů,
chorou nohou v bahně, téměř k pasu,
jako žebráci, když za potopy
touží nalézt chatu svou, svůj lán,
jenž jim dědictvím byl v úděl dán,
a svých dětí zanesené stopy.

S oné strmé hory srázné stěny
do kraje jsem zíral zamyšlený,
jak raněný krahuj na dostřehu,
na Želnavských vršků ladný svah,
na půvaby povltavských břehů;
těžké moje srdce míjel strach,
že by duše v oblaka se nesla,
kdyby noha má snad náhodou
v hrúzně klidnou propast plesa klesla,
hloub skal drsných černou pod vodou,
ana volati se zdála tiše:
také u mne čarovná je říše,
ale klidnější než tvá je mnohem,
přesvědč se a dej té svojí s bohem

Zaúpěl jsem, leč přece se vzpamatoval!
Vrátil jsem se v lesa místa skrytá,

duše byla živobytí syta,
jenom hrudi vzdor je dále snoval.
Lidé v rašelništi ani slovem
netrýznili srdce řečí planou,
ani chválou jakous ani hanou,
všecko jak by skryto bylo rovem,
jako by ty hory, les i niva,
a co v zraku přírody se sloní,
vzrostlo na Šumavě teprv loni,
neboť já tak býval od jakživa;
ba snad ani doma nehovořil
žádný o tom, čím se důch můj mořil,
však když na dýl odcházeli z díla
druhdy za svátku neb za soboty,
tu i mne jaks opouštěla síla,
a ty různé mého žití psoty
dvojnásob mi utížily plece,
konečně však ulevily přece . . .

Víte přec, když soumrak rouškou svojí
ostrost rysů v měkké tvaryjemní,
když se barva jedna s druhou pojí
v ladný tón, a mrtvá bledost temní,
že i spory duše všelijaké
mírní se a tratí ostří také,
až pojednou vše se k sobě vine
a mír duše slzou z oka plyne.
Tak bylo i mně: v čas bolest sprahla,
ruka míru na srdce mi sáhla,
klid se vrátil rozbrázděným tvářím,

láska zbyla, prchnul hněv a žal;
nerozvahou jsem ji omlouval,
a — k čemu se právem znám — svým stářím.
Říkal jsem: vše bylo z vůle boží,
proč jsi růži vsadil prostřed hloží,
ve zvětralý kámen a ne v hlínu?
odpusť jí to náhlé přečinění,
věř, při slunci na tom světě není
ani dětský vlásek zbaven stínu! —

XIII.

Abych zaplašil v čas návrat strastí,
o samotě nebyl v prázdné době,
jakous tichou práci přál jsem sobě,
až bych udržel se nad propastí,
do které mě lestný život hnal,
již konečně jsem ji vyhledal.

Poznalť jsem, že dětí hlouček hodný
ze slatiny v školu chodit musil,
kde jim z hrdla rván byl jazyk rodný
a vědomí ohníček se dusil
odrodilým hochem české matky,
který lidstva nejsvětější statky:
řeč a cit, jichž nejvíce nám třeba,
prodal za mizerný kousek chleba
těm, již v kraj náš povždy hloub se derou
a tou rukou, jíž nás sta let hnětli,
stále v naše choré lebky perou,
v kterých už ni troud těch jisker netlí,

jež nám v hlíně do Čech někdy snesli
čeští páni, potupou když právu
v Kostnici, blíž Rýnu, v hanby hávu
dvě posvátné žertvy v popel klesly.

Domku síň, když netrval jsem v díle,
v útulnu jsem proměnil a školu,
plaše takto věčnou havěť bolu,
i zlou dotíravost dlouhé chvíle,
a co hlava posud neztratila,
poctivě tím děti podělila,
tak že brzo vědělo z nich mnohé
víc než ony hlavy přeubohé,
pro jiné jež vlastní svěžest maří,
nebo silou svojí, svými čely,
jako v létě pracující včely,
pro lecjaké trubce hospodaří.
Prostřed lesa louce na květnaté
s většími jsem vedl rozhovory,
kroniku jim čet' i písmo svaté,
vypravoval, jak vyvstaly hory,
řeky vzešly, moře, vzrostl svět,
jak se bouře rodí, ledy množí,
vůbec všecko, co jsem někdy čet'
v knihách učených a v knize boží.

Vidíte, tak za několik let
mnohé poupě rozvilo se v květ,
mnohou zachoval jsem outlou duši
a tak poctivě jsem o ni dbal,

že, nechť chuda, přec jí ani král
lísáním ni zlatem neporuší,
nebýt mne, tak mnohá ztratila se:
býval by je vrahů slídný chvat
jako skřivánky chyt' do tenat,
ne-li na lep při pšeničném klase.

Vidíte, tak prchly hněvy z chýže,
jen má hruď, v níž láska byla kleta,
a má hlava za krátká tři léta
o dvacet šly roků k hrobu blíže . . .

XIV.

Znáte smutnou podjeseně dobu,
když mdlé slunce pouze jako duch
z mrakového vystupuje hrobu
na pozvolna zmírající luh,
když se — sotva vzešlé — v ručí spěch
přes temena skal a hvozdů nese
a na zmladlou trávu, vřes a mech
na sta rubínových pršků třese?
Když nejvyšším jedlím zlatí skráně,
až konečně letmo k moři píli
a za skalné skrývajíc se stráně,
roztouženě nazpět okem střílí?
Když příroda, dřív než v spánek klesne
v hvězdnaté své lůžko pod kmentem,
ještě jednou vyzve ptactvo lesné,
aby novou vyhledalo zem?
Když po kvítí nikde ani slechu,
obloha pak jako náhodou
proud své záře shodí luhům v těchu,

tajně však tká mlhy nad vodou?
Znáte ji, tu trudně tklivou chvíli,
když se kraje v posled v zlatě topí,
ale z lesa na sta listů pílí,
aby šuměly vám kolem stopy,
jako v jaře motýlů sbor živých?
Znáte lesklou řadu dnů těch tklivých
a tu šelestivou hudbu z boučí?
To jsou chvíle, když se léto loučí,
to je čas, v němž rukou lichotivou
slunce v posled hladí luh i stráň;
ale smutek v duši klade snivou
a list zrudlý na skloněnou skráň;
to je čas, v němž dumající duch,
zabrán v rychle prchající dobu,
rád svou myslí těká v mládí luh,
a co někdy žilo, volá z hrobu,
touže z klamu v dětský život zpět;
avšak doba strádání je stejna,
mimo kvapí léta, kvapí svět,
s ním pak všakých přání plachá hejna,
a čím trudněj' v lidských srdcí skrejši,
tím loučení s nimi bolestnější.

Taká doba přišla, taký čas,
s jesení se zbytek lesa snoubil,
třpytný motýl luhů dávno zhas',
prázdný lán se prázdnou mezí vroubil,
z trávy rychle vytrácel se květ,
zvolna žloutla kyprá zeleň strání,

v nový domov pták se vracel zpět,
v staré srdce dávné vzpomínání. —
Svátek byl všech Svatých, na slatině
vůkol klidno; na práh jsem si sed',
a po dálných vrchů modrém stíně
zrak, těkavý poutník, duši veď';
sluncem přizdobena tesklivost
v mlžné roušce skryta vládla zemi,
v lese, rudých listů téměř prost,
buk potřásal smutně haluzemi,
v kole združen šuměl suchý list
zvěst o prchlé kráse u mých nohou,
a žal v ňadrech znova jal se příst'
síť na moji duši přeubohou.

Na ni myslil jsem, kde asi mešká,
šťastna-li je v nové svojí přízni,
nejsou-li ta muka její těžká,
zdráva-li, či strádá jakous trýzní,
zdali na mne také vzpomene si
na zítřejším svátku dušiček,
na mne, který za černými lesy
tisíckráte za ni v síňce klek'? —
Vzdechl jsem si z hloubky choré hrudi,
vztyčil ruce v opor sivé hlavě,
a jak dítě, když se v strachu budí,
bez svědků jsem plakal usedavě.

V tom šum křídel vyrušil mě náhle
a klekt známý na pokraji střechy,

vzhůru hledí oko slzou sprahle,
a hle, úžas přerušil mé vzdechy;
sokol to mnou někdy ochočený,
starý sokol, kterého jste honil,
než se v oku mojí Hany slonil,
jejž jsem přines' pro radost své ženy!
Či je jiný? myslil jsem si prve;
ale když jak umdlen v klín mi kles',
a já zřel, jak rudou jako z krve
úzkou stužku na hrdelci nes',
poznal jsem, že ten jest, s tupým spárem
jenž mi s ženou prch' i s štěstí jarem.

Co zde chce ten sokol, odkud letí?
proč se vrací v dusnou moji chýš?
proč nehledá nebes vzdušnou výš,
neb skal úkryt v jedlin kypré sněti?
Či to od ní poslední je vzkaz,
než ji žal a lítost v rakev kladly?
A zas s očí krůpěje mi padly
a já na ni myslil zas a zas
jako dříve, než mi pošlapala
v srdci koutek nejzkvetlejších niv,
a má ústa tiše zašeptala:
Umřela, buď jí Bůh milostiv!

Ale sokol netrpěliv stále
o zem křídly tloukl poskakoval,
do ruky i do hlavy mě kloval,
vznes' se na strom, jak by toužil dále

a zas ke mně navrátil se s drva
hněvivěji více nežli zprva
a hned zase mířil ku větvím,
jako by chtěl ‚pospěš chutě!‘ říci;
mě to žárem šlehlo v starém líci,
zachvěl jsem se, ale šel jsem s ním.

S kmene na kmen sivý sokol těkal,
mířil v mlází od Boubína stranou,
nad pěšinou nes' se ušlapanou,
a zas sedl, jak by na mne čekal,
však když jsem se jinou cestou stranil,
klepal křídly, jako by mi bránil,
až konečně, kde se končil les,
s temných jedlí chvějících se ramen
vedle cesty na omšený kámen
jako střela pojednou se snes',
a zas ke mně vzlétl, paže kloval,
jako by mi něco ukazoval.

———

XV.

Šel jsem dychtiv rychle ke kameni
leč jak by mě boží stihla rána,
byla postať moje ukována,
oko žaslo plno udivení:
u kamene nuzně přioděna,
s dítkem v paži dlela snědá žena,
jíž se chorost v ňadrech zakotvila;
divné tušení mi v srdci vřelo
a když oko v tvář jí pohledělo,
Maruša, má Maruša to byla!
Strast a lítost, loupežníci krutí,
s lící pel a se rtů nach jí vzali,
a jak jiskry v popelavé suti
krásné někdy oči umíraly,
řídký vlas jí s bledých splýval skrání,
z hloubky ňader mdlý se vinul dech,
v jehož vlnách siných na ústech
smutně zachvělo se: ‚Smilování!‘
Chladný pot se řinul ženě s čela,

dítko však, květ divokého trsu,
mlékem svého vadnoucího prsu —
jedem blízké smrti — napájela.

Vzkřik' jsem udivením, zpět chtěl ruče,
avšak svaly byly ukovány;
nechať znova vzkypěl pramen žluče,
nechať znova krvácely rány,
nemohl jsem nazpět hnouti nohou,
a tak stál jsem nad tou přeubohou,
kterou všecko, vše mi bylo vzato. —
Avšak dítko, zdali mohlo za to,
že mně připravila takou trýzeň?
Dítku vstříc jsem nesl svoji přízeň,
již by věru každý člověk jistě
stejně vnoval měu na mém místě.

Sklonil jsem se k nešťastné té ženě,
šatem stíral chladnou krůpěj skrání,
až zas zřídlem prýštícím se v stráni
zpět k ní duše slétla osvěženě:
zorná víčka vzhůru pozvedla se —
ach, jak mdle! vždyť nebylo jim síly —
a zas tmavé řasy zaklopily
kalný skvost, a žena v strachu zase
ruce k dítku přiložila křížem,
jako by se o ně v smrti bála,
a zas klesla v náruč němým tížem,
tak že mrtvolou se býti zdála. —

Na rychlo jsem píli zdvojnásobil,
až konečně zruměněla tvář,
a pel rudý rety přiozdobil;
leč když oko chabou svoji zář
neslo v husté brázdy mého čelo,
jež žal lásky oral s hněvu ďasem,
vzkřikla Maruša a tak se chvěla,
jako stéblo pod námelným klasem,
až vyhaslé zvednouc zřítelnice
počla smutným hlasem kajícnice:

‚Odpusť mi, měj se mnou smilování,
nezatracuj ženy ve svém hněvu,
před smrtí jež jde si pro úlevu,
aby lehčím bylo umírání,
bez tebe jež stále duši hněte,
a jež mírní jenom tento plod
plané lásky, divoké a kleté!
Ďábel byl, jenž šíp mi v srdce bod',
kterým duch můj ustavičně strádá,
ale dítě jeho, jež zde zříš,
v němž mé lásky i mých hříchů říš,
neskonale doposud mám ráda.
Hrozný čin byl, že jsem zradila tě;
divé vášně netušený vír
v duše propasti mi bouřil klatě
a bral úmysl můj jako pýr.

Ach ty struny srdce chorobného,
slabé tak a napjaty tak tuze,

ozvaly se zvukem hlasu zlého;
já sic slyšela je v děsné hrůze,
ale nelze bylo, bych je strhla —
v propast hříšné lásky jsem se vrhla,
z níž mi nebylo již vybavení,
jako pro mne blaha žití není.

Rostla černá propast, šířila se,
marně bojovala duše moje,
polibek tvůj ved' ji do pokoje,
leč zrak svůdce v děsnou bouři zase,
až posledně slovo, jímž jsi hněvně
káral onen rozruch mysli dravý,
důkazem byl, že jsi poznal zevně
hrozné touhy — vášně — dračí hlavy,
jejíž obětí se nitro stalo.
Choré srdce mé jak hříšné dítě
v temnější vždy propast upadalo,
a když v mlaka šel jsi na úsvitě,
za Stevem jsem prchla, k jeho davu;
zradila jsem sivou tvoji hlavu,
která o mne takou péči vedla;
a když váhala jsem, žalem bledla,
nebo strach mě bod' tvým vzbuzen hněvem,
vše skonejšil Stevo černým okem,
nebo jakés zvěsti sladkým tokem,
nebo zvukem fujary a zpěvem;
však když nejhůř bylo mému srdci,
byl tvůj sokol útěchou mi všakou,
on jen zorem v nitro mohl vrci

naděje mi jiskru téměř takou,
jako ty, když oko moje rudé
k tvému pozvedlo se v prvním želu,
a ty, přikloniv se k mému čelu,
říkal's: Doufej, zase dobře bude!

Nevděčná — i toho jsem ti vzala!
Ďábel závisti mi v nitro sedl!
však Bůh chtěl, by sokol ten mne vedl,
aby duše vraždou nezoufala,
pokud zrak tvůj sluncem v ní se dennil,
který hřích ni Stevo nevyplenil.
Ó jak mě to nazpět hnalo plaše
k tobě, dobrodinče, na samotu!
Často proklela jsem písně notu,
kterou za své vzalo blaho naše,
ale jak, jak navrátit se k tobě?
Bránil stud mi, bránil mi tvůj hněv, —
jak jsem mohla vstříc tvé svaté zlobě
a tvou znova rozpěniti krev?

Nemohla jsem, strádala a vadla,
s Stevem probloudila kraje rodné,
až konečně v kořist jsem mu padla . . .
Posud mě to v srdci dykou bodne,
pomyslím-li na ten hrozný čas, —
ó, kéž by můj život klidně zhas'!

Kam mě moje touha mocí nesla,
nechtěl on, těm vyhýbal se luhům,

kde pad' otec v oběť ďábla druhům
a já polomrtva na sníh klesla,
až jedenkrát, snad že mně přec k vůli,
na vozíku v kraje jsme se hnuli,
kde jsem žitím k věčné smrti vstala,
a já prostřed žalu zaplesala.

XVI.

Stanuli jsme spokojeni s místem,
kde se k hoře tulil kyprý lán,
a potulný vytyčili stan
u potoka v olší temnolistém;
prohřátý byl den, noc lahodivá,
měsíc svítil jako rybí oko,
jako stříbro blýskala se niva,
a v nebeském modru přehluboko
zlaté pluly hvězdy klidně, tiše;
snad že šťastných osudy to byly,
které při zrození pán Bůh milý
v blankytovóu knihu nebes píše;
kdož to ví — já nešťastnou jsem byla —
pro mne žádná hvězda nesvítila.

Děti spat si lehly na vozíky,
ženy s nimi, muži vozù kolem,
Stevo podál; vždyť ty dětské ryky,
nesoucí se úvozem i polem,

rušily mu spánek prázdný klidu·
vyhýbal se nedůvěřiv lidu,
bázliv, nosil v duši těžké trudy,
mně jen důvěřoval ve všem všudy;
já však nespala jsem, z vánku četla
vzdechy tvé i hněvu tvého kletby,
a z té lesknoucí se nebes setby
mnohá zrnka v nitro moje slétla
žhavá tak, že doposud mě pálí
živou jiskrou v troudovitém prachu,
jako tenkrát, když jsme různi stáli,
v hněvu ty, já v zaslouženém strachu,
a má duše k Bohu modlila se,
by ten přeukrutný duše spor,
jako v jaře jižní úboč hor,
pásmem ladných květů pokryl zase.

V tom ze spánku Stevo zahovořil
a pak křik', jak kdyby v zem se bořil:
‚Pusťte, mě přec pusťte,' děsně volal,
‚dosti jsem zlých snův už přenocoval,
a té rány v prsách též mám dost;
mru, on mrtev, k čemu minulost
vlečete zas v přítomnosti zář?'
Běžím k němu, hledím v jeho tvář,
on však spal, leč těžký snění had
na běsné mu srdce náhle pad',
aby snad v tu zacelenou ránu,
kterou po levé jsem straně zřela,
jed svůj vkousl, jímž by duše mřela.

Strachem jenom dospěla jsem k ránu
a soustrastně tázala se Stevy,
jaký že to poběsilý sen,
který, dřív než rozbřeskl se den,
hnal mu hrůzu v ňader žhavé cevy?

Vyvalil své černé oči na mě,
vyskočil a zaklel: ‚Proč se ptáš?
Věz, že skolí každého mé rámě,
kdo mě slídí; málo Stevka znáš,
netaž se a nedbej, co ti z toho,
umírá, kdo zvědět touží mnoho!‘

Třásla jsem se při divokých slovech,
však když Stevo ráno odešel,
zaslechla jsem v mužů rozhovorech:
‚Jistě převoznický sen zas měl,
že se po polích a lesích skrývá
jako zvěř a plaše v noc se dívá;
nač to činí? Pěkný peníz přec
za zrádcovu vydělal si duši,
když na vlastní připevnil ho klec,
Bůh ví, proč teď v spánku ho to ruší,
snad že odveď ženou jeho dceru,
vzav ji ze Šumavy? Blázen věru! —‘

Hrozná řeč, zda vše jsem rozuměla?
Jak by ještěrka mi v srdci vjela
a proběhla komoru mi všakou,
tak jsem ustrnula řečí takou.

Pravda-li? Ne! Hněv to jedovatý!
A hned zvídala jsem, jak co jest,
až jsem v posled za prstýnek zlatý
z babky úst se dověděla zvěst,
že byl Stevo, jehož ruka klatá
přibila kdys v přeukrutný den
otce mého na chatrče vrata,
když jím v půtce v hruď byl udeřen,
a že nyní, v pomsty čase dravém,
všude stíhán cizáckým je právem,
proto raděj' do Uher chtěl jíti,
kde se v čardách nedohledné pusty,
nebo bakoňského lesa zrůsty
snadněji než jinde doufá skrýti
,Mlč,' pravila, ,nezrazuj ni dechem,
co jsem zjevila ti touto řečí,
nač se vydávati v nebezpečí?
Mrtvý snadně zakryje se mechem,
když se v noci hustým lesem kráčí;
nevyzvídej tedy původ snění
ani rány; myslí, že jí není,
nemluv o nich chorobnému spáči!
Vždyť máš svědčit, to je ujednáno,
svitne-li kdys ve tmu činu ráno,
ten že vrahem otce tvého nebyl,
který ondy do srdce ti pad',
aby se v něm tajně jako had
v linduščině hnízdě uvelebil,
Teď jsi naší, nám-li ku prospěchu
jednat budeš, jednáš v prospěch svůj,

jenom tuto dáti mohu těchu,
jinak nelze, Bůh tě opatruj! —

Zděsila mě pekelná ta zvěst,
mozek hořel, — každý závit hadem, —
v čelo burácela moje pěst,
že tak děsný úklad za úkladem
tenata mi vrhal v trpké chůzi;
moje srdce, kláno dýkou hrůzy,
krutým žalem sevřelo se rázem
a já bezducha jsem klesla na zem.

XVII.

Tak mne našli, křísili až k ránu,
konajíce pověrečná kouzla,
až mi vytřeštěným zrakem v stanu
v rozbolenou duši pomsta vklouzla,
jíž jsem ve příšerném smyslů kvase
s neukrotným hněvem oddala se!

Tedy Stevo byl ten zbojník běsný,
jenž nás zničil, jímž mi všecko vzato?
Řekla jsem si: V skryt ho vyzvu lesný,
uhýčkám a zabiju ho za to!
Avšak ne, ne, zde ho zabím, v stanu,
vlastním jeho nožem bodnu v hrudi,
v onu otcem naznačenou ránu,
že se ze svých snů už neprobudí,
jež ho do sedmého pekla vlekou,
nechť z těch prsou proudy krve ztekou,
jež by bolest moji na vždy smyly, —
bez toho jen peklu otročily!

Marný však byl pomysl mých skrání,
vždy se ruka třásla, srdce chvělo,
co proň záhubou v mé duši tlelo,
k tomu nedozrálo odhodlání;
třikrát pozvedla jsem smrtnou zbraň,
však když znovu pohlédla jsem naň,
škublo mi to srdcem, ruka klesla
opět zpátky, sotva napřažena,
vždyť jsem bídná, hříchu plná žena
pod srdcem už jeho dítě nesla. —

Snad to tušil, co se se mnou děje,
jaká hrůza lapila mě v sítě,
jak mně záští k němu čelo reje,
aniž mnou chtěl zavraždit své dítě,
jako já v něm otce ušetřila?
Nevím proč, leč zvěst ta pravdou byla:
jak já tobě někdy prchla z domu,
tak on od nás potají se ztratil,
aby nikdy už se nenavrátil,
a cikánský tábor smál se tomu.

Vyhnali mě; neklniž mi znova,
vždyť mé paží nemluvňátko chová,
navracím se k tobě jako k otci,
odpusť mně, pak zapuď bez pomoci
nebo v ráz mě protkni v této hati,
kde na sebe jest mi žalovati,
na zlých hříchů zdivočelé snětě . . .
Jedin jsi mi zůstal v celém světě!

Tak Bůh v příklad lidstvu zlému brání,
na d tku mstí podlost bědné matky,
na mně, tvé jež dovlekla se chatky,
abys místo kněze požehnání
dítku dal i mně, jež tady klečím. —
To má zpověď, kéž jí srdce sléčím!'

Zachvěl jsem se, pravil: ‚Ustaň, ženo,
nač mi dále znáti tvého skutku,
nebudeť tím blaho nahraženo,
z něhož sřítil jsem se do zármutku;
nemocna jsi, sdílně ošetřím tě,
ne-li jako muž tvůj s láskou v duši,
tož přec jako člověku se sluší.
Vstaň, zde ruka, dej mi svoje dítě,
vezmu je, nechť srdce mi se třese,
slabé loktí tvé ho neunese;
zdráva můžeš klidně dále jíti;
u mne zabito je živobytí.
Vstaniž, pojď!' — a ruku jsem jí podal,
lítosti však neodolný červ
každý záhyb duše, každý nerv
hořícími kousadly mně hlodal.

Vykřikla, až dítko zaplakalo.
‚Zasluhuju, že mě odkopáváš.
slunce lásky hřálo, zapadalo,
za hříchy mi slitování dáváš,
pro mne však už slitování není.
ani lásky — chci jen odpuštění,

a pak šťastna bosou nohou v psotě
bez slzy chci bloudit po žebrotě,
prchnout chci, dát s bohem těmto stráním,
bych poznala vrch té věštby lestné,
jejž nám osud v peřinky dal křestné:
Život váš buď věčným utíkáním!'

Klesla k nohám mým a objala je
a jak někdy kajícnice Maří,
padlý anděl ztraceného ráje —
pokryla je vlasem zlaté záři,
na něž svoje dítko položila
a zas prosila: ‚Já dosti žila,
pro mne lásky, pro mne klidu není,
ani slitování; zem mi pusta,
jenom jedno rcete, bledá ústa,
jenom jedno: buď ti odpuštění,
jenom to! Dřív v život jste mě vedla,
když smrt chladná na čelo mi sedla,
dala lásku jste a dala štěstí,
nuž, než na hrobě mi zašelestí
svadlý vřes, než konec bude mření,
místo Boha dejte odpuštění! . . .'
A zas svadlé rámě s dítkem zvedla
a zas z hloubky duše na mne vzhlédla,
až cit, překonán tím jejím žalem,
vzdal se rázem jako sketa v tvrzi,
za posledním pobořeným valem;
v bledé líce vyhrkly mi slzy,
a já němě k Maruši se shýbal,

abych, všeho hněvu náhle prost,
zapomenul trpkou minulost
a mír společný jí v čelo líbal.

Zaštkala, však jako sochu chladnou,
jejíž ňadra střelou nebes pukou,
Marušu jsem zvedl, ondy vnadnou,
a děťátko tvrdou hladil rukou.
Zvedl jsem ji, ale zase klesla,
vždyť ne jenom těžký srdce žal
a své dítko, také smrt už nesla,
jejíž spěch ji rychle odíval
v sinou roušku svou a čechel bílý;
a vždy více pozbývala síly.
‚Zotavíš se,‘ děl jsem, ‚v krátkém čase
okřeješ, já zapomněl už všecko,
za své vezmu líbezné to děcko,
chci vám oběma být otcem zase.

Svě ti jméno vrátím, dám je dítku,
poctivě chci bránit lsti a zlobě,
kdyby se kdy přikradly až k tobě,
v úsměv změním žalost svou i výtku,
dvakrát milejší ti chýžku zrobím
a svůj uvadlý a planý kmen
snítkou tvého dítka přiozdobím;
mým budete, před zlým záště svitem
ukryje vás mužná moje hruď,
a má poctivost vám bude štítem —
mou jsi byla kdys, mou zase buď.“

Plakali jsme. Ona chladnou ruku
kol mé šíje povždy úžej vila,
jak by chtěla nahradit vší muku,
kterou pozdní smír náš vytoužila:
líbala mi ruce, skráň i líce,
a vybledlí zašeptali rtové:
‚Usmálo se na mne štěstí nové,
nechť jen na okamžik, nechci více!‘
A tak podruhé se mojí stala,
když zrak syt byl světa nicotou,
a má svěžest s její lepotou
jako jabloň v poli opadala. —

Nesl jsem ji více nežli vedl:
‚Ustaň! brzy okřeješ mi v chatě,
prchne žal, jenž na práh její sedl;
vidíš ji, jak usmívá se na tě,
něhou zdobí se a touhou rudne
v záři slunce, jako děvče cudné,
snoubenci když první dává květ,
že tě v její síňku vedu zpět!‘

Tak jsem děl, když slunce plnou hrstí
vrhlo zlato na chaloupky střechu,
na hvozd, úboč, na mlaka i trstí.
zuboženě ženě pro potěchu.

Zachvěla se, na zem poklekala
a zas v lítostný se nářek dala.

„O má chatko, chrámku mého štěstí,
nehodna jsem pod tvou střechu prostou
podlý hřích a černý nevděk nésti,
vím, že rány nikdy nezarostou,
z nichž mou vinou život pryč se proudil!
Odpustils mně, ale Pán Bůh soudil,
nehodná by, jako já jsem byla,
v chrám tvých svatých žalů nevstoupila;
ach, v tom láskou natrhaném kvítí,
jež jsi vrhal někdy pod mé nohy,
skryl by se had mého srdce mnohý!
Nelze bezčestný mi život žíti
v síni té, v níž ty jsi někdy lkal,
každý vzdech tvůj znovu by mě hlodal,
každý výkřik dýkou by se stal,
by tou strastí do duše mě bodal,
kterou ty jsi mřel a blesky v zoru
vrhal v hříchu schomolený mrak,
který jako báje lítý drak
křídly skrýval nejbídnější z tvorů!

Neklň mně! Ó s bohem, chrámku svatý,
s bohem luhy, s bohem šumný lese,
kalich strastí mých byl vrchovatý,
nechať všecka strast se na mne snese,
jenom vaše hlavy nedotknuty —
tvá a dítka — buďte žalu rmuty!
Slunce klesá, vidíš? život taky,
blízký domek z očí ztratil se mi,
noc a smrt se blíží zvolna k zemi,

a než obzor zahalí se mraky,
uhladí klid brázdy mého líce . . .
Poslouchej! . . .' A tiše z Vltavice
klekání k nám znělo krajem strání.
‚Slyšíš, slyšíš zvonek umírání?
k lepšímu mě žití zve a budí!
S bohem, otče, dítě, chýžko malá . . .'
vzdechla — tiskla dítko k svojí hrudi —
dítko křiklo, matka dokonala. —

XVIII.

Kles' jsem k ní a v nevýslovném žalu
zatlačil jsem na vždy její oči;
vítr šuměl listím po úvalu,
rákos vzdychal s vřesem na úbočí,
by svou žalost s mojí pomísily,
vždyť jsme dávno jedno srdce byli.

Sokol s křekem vzlétl, tepal křídlem,
až usedl na rameni stydlém,
nechtě hnout se od své mrtvé paní,
a když v chýžku vzal jsem chladné tělo,
aby podle obřadu se dělo,
tři dni trávil smuten na ústraní,
po pohřbu však uvykl si přeci
v síni mé a ve své staré kleci. —

Dítko odchoval jsem z vůle boží
s mladou ženou, které za podletí
náhle bylo dítě oželeti!

Krása matky v Hanušce se množí
pučí, kvete, všecko rádo má ji.
líce její mléko jsou a krev,
kouzla tvoří vůkol její zpěv,
jenž se jako teplý vánek v máji
jemnou perutí všem v srdce krade,
a já vím, když v kostele se modlí,
že tam déle nežli jinde všade
lítostivé oko boží prodlí.

Bůh jí žehnej! Poznal jste ji taky,
lid jí neublíží ani slovem,
vždyť to ví, že kam obrátí zraky
květy vzejdou pod sněhovým krovem,
a pak říká: ‚Hle, ta Hanna malá
jaro vynutila krásným okem,
travku vydupala víly krokem
a poupata v luhu vyzpívala!‘

Slyšíte? už zase, zase zpívá,
a tak od rána až do tmy bývá,
pokud na levo tam v mladém lese
jiná zvučná píseň neozve se,
pohodu jež dvěma srdcím věští,
které ze čtyř rtů a ze čtyř zraků,
jako hojnost v klasy z letních mraků,
samé polibky a radost deští;
jeť má Hana nevěstou hned loni,
její švarný ženich též je z těch,
kteří těšili mě v starostech,

je mým žákem, brzy přijde pro ni;
avšak vizte, z lesa vyšel právě,
a tam Hana vstříc mu rukou mává . . .
hle, on kloboukem jí pozdrav dává, —
nehospodář, obuv rousá v trávě,
jen aby si nadešel pár kroků,
pes váš vstříc mu štěká; lehneš, Broku!
Chceš jim rušit vytouženou chvíli?
a tam Hana — již se oblapili —
teď jdou sem jak děti v skočném plese,
prosím, počkejte, až poznáte se
také s tím mým hodným, statným zetěm;
kéž by na faře jste déle byl,
věru bych vás za to poprosil,
abyste byl svědkem těm mým dětem,
jejichž vínky v jedno už se svily. —
Kéž jsou šťastnější, než my jsme byli! —“

Přislíbil jsem rukou dáním kmetu,
a když lesník s Hanou blížili se,
viděl jsem, jak svitlo čelo lysé
štěstím při těch mladých duší střetu,
já však po kratičkém rozhovoru,
poděkovav, pospíchal jsem v horu;
nechceť svědků milost chvílí těch,
v kterých mluví celot na ústech
líp než kniha s nejkrásnějšm slohem . . .
Nerušme jich, pojď, čtenáři, s bohem! —

XIX.

Šel jsem domů, kudy dřív jsem šel,
slunce k západu se schylovalo,
a když nazpět v důl jsem pohleděl,
jako zázračný se rubín vzňalo,
který do bohatých jedlí vlasů
Šumava si dala pro okrasu.
Poznal jsem, jen příroda že s to je,
aby zacelila milou rukou
spory srdcí, která žalem pukou;
krůpěje že stírá zlého znoje
a perutí harmonie milou
k životu je nese novou silou.
Nechať temno všecko pod mrakem,
nechať s nebe těžké visí chmury,
přijde čas, v němž novým zázrakem
slunce vzplane, jak by anděl shůry
Bohu dráhu klestil žhavým mečem,
a když k němu duši zvednem' zas,
obejme nás purpurný ten jas,
přerve pouta tajemná, jež vlečem,
a my, ovládnuti duše plesem,
z prachu země do výše se nesem,
kde žal z hrudi krve nevytřebe,
kde poznání jitřenkou nám svítá,
která nad naší se hlavou kmitá:
silným patří svět a slabým nebe!

Nevím, co by říci bylo více,
leda to, že u fary už z dáli
strýc a žena právem se mi smáli,
že jsou čisty brašna, brokovnice,
ale za to hojné chmury v tváři:
,,Nu, co neseš, střelče nedělaři?"
Ztichli však, když v rouše prostých slov
zjevil jsem jim nedělní svůj lov,
a strýc zahovořil plný vděku:
,,Poslouchejte, děti, co vám pravím,
snad že vás to těšit bude oba,
za tři týdny jubileum slavím,
k němuž dotoužil jsem půlí věku.
To je, myslím, právě vhodná doba,
abych s pány bratry po vůkolí
pozval též tvé hostitele z mlak,
věru, věru, dobře bude tak,
půjdeme tam; starý jistě svolí,
aby svatbu svou ten párek mladý
slavil s námi, pokavad jste tady."

Svolili a v dobu na to krátkou
splněno, jak umluveno předkem:
strýc je kopuloval, já byl svědkem
a má mladá žena starosvatkou;
a když všecky zjařily se hlavy,
Mělnické když dáno srdcím v těchu,
také na vaše jsme pili zdraví
a na zdraví všech šumavských Čechů. —

Heyduk, Adolf
Spisy